

**T.C. YAŞAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKİYE’DE MEDYA HAYRANLIĞI
VE HAYRAN KURGU OKUR-YAZARLIĞI**

Ezgi ALBAYRAKOĞLU

Danışman: Prof. Dr. Gülseren ŞENDUR ATABEK

İzmir, 2015

T.C.
YAŞAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZLİ YÜKSEK LİSANS TEZ JÜRİ SINAV TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN		
Adı, Soyadı	: Evgi Albayrakoğlu	
Öğrenci No	: 12300001513	
Anabilim Dalı	: İletişim	
Programı	: Tezli Yüksek Lisans	
Tez Sınav Tarihi	: 02.10.2015..	Sınav Saati : 14.00
Tezin Başlığı: Türkiye'de Medya Hayranlığı ve Hayran Kurumlarının Rolü		
<p>Adayın kişisel çalışmasına dayanan tezini³⁰ dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek çalışma konusu gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,</p>		
<p>☒ BAŞARILI olduğuna (S) ☒ OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.</p> <p>☐ EKSİK sayılması gerektiğine (I) ☐ OY ÇOKLUĞU</p> <p>☐ BAŞARISIZ sayılmasına (F)</p>		
<p>3 ☐ Jüri toplanamadığı için sınav yapılamamıştır.</p> <p>4 ☐ Öğrenci sınava gelmemiştir.</p>		
☒ Başarılı (S) ☐ Eksik (I) ☐ Başarısız (F) Üye : Prof. Dr. Gülşen Şender Atabek İmza :	☒ Başarılı (S) ☐ Eksik (I) ☐ Başarısız (F) Üye : Yrd. Doç. Dr. Ebru Gökalp İmza :	☒ Başarılı (S) ☐ Eksik (I) ☐ Başarısız (F) Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kahyaoglu İmza :

1 Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

2 Bu halde öğrencinin kaydı silinir.

3 Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

4 Bu halde varsa öğrencinin mazeret belgesi Enstitü Yönetim Kurulunda görüşülür. Öğrencinin geçerli mazeretinin olmaması halinde Enstitü Yönetim Kurulu kararıyla ilişki kesilir. Mazereti geçerli sayıldığında yeni bir sınav tarihi belirlenir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Medya Hayranlığı ve Hayran Kurgu Okur-Yazarlığı” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..../..../.....

Adı SOYADI

İmza

ÖNSÖZ

Öncelikle, çalışma sürecimde desteklerini esirgemeyen ve bana yol gösteren değerli Danışmanım Prof. Dr. Gülseren Şendur Atabek'e, bunun yanı sıra Prof. Dr. Ümit Atabek'e, isimlerini tek tek yazmanın mümkün olmadığı değerli İletişim Fakültesi öğretim elemanlarına, Sosyal Bilimler Enstitüsü ailesine ve canım aileme teşekkür ederim.

ÖZET

Yüksek Lisans

TÜRKİYE'DE MEDYA HAYRANLIĞI VE HAYRAN KURGU OKUR-YAZARLIĞI

Ezgi ALBAYRAKOĞLU

Yaşar Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim Yüksek Lisans Programı

Hayran araştırmaları, 1980'lerin sonlarında popüler kültür ve izleyici çalışmalarının bir alt dalı olarak ortaya çıkmıştır. Analog dönemde bir yeraltı kültürü olarak görülen hayranlık, dijital teknolojilerinin gelişimi ile birlikte görünürlük kazanmış ve hayranlar tarafından üretilen sanatsal eserler anaakıma taşınmıştır. Bu eserlerin akademik çevreler ve ticari medya üreticileri tarafından en çok ilgi gören biçimlerinden biri, hayranlar tarafından bir kaynak medya metnindeki unsurlar kullanılarak yazılan, kurmaca edebi eserlerdir. Bu çalışmada, hayran kurgu adı verilen bu eserlerin okur ve yazarlarına odaklanılarak, Türkiye'de medya hayranlığı ele alınmıştır. Yalnızca Türk hayranlara hitap eden en kapsamlı hayran kurgu arşivi olan, TurkFanFiction.net örneğinde, hayran okur ve yazarların genel olarak hayran kültürünü nasıl deneyimledikleri ve hayran kurguya yönelik tutumları araştırılmıştır. 121 kişiye uygulanan çevrimiçi anket sonucu, hayranlık tecrübesinin sınırlılıkları nedeniyle Türkiye'de hayran kültürünün ve hayran eserlerine bakış açısının dijital dönemden çok, analog döneme benzerlik gösterdiği görülmüştür.

ABSTRACT

Master Thesis

MEDIA FANDOM AND FAN FICTION LITERACY IN TURKEY

Ezgi ALBAYRAKOĞLU

Yaşar University

Graduate School of Social Sciences

Master of Arts in Communication

Fandom studies have emerged as an sub-category of popular culture and audience studies. Fandom, which was seen as an underground culture during the analogue era, has gained great visibility and the artistic productions of fans have become mainstream. One form of fanwork, which has gotten a lot of interest from both academics and commercial media producers are fan fictions, which are stories, written by fans, using elements from a source media text. This study, focuses on the readers and writers of these fictions in order to analyze media fandom in Turkey. Fan readers and writers' experience of fan culture in general and their attitudes toward fan fiction has been studied through the case of TurkFanFiction.net - the largest fan fiction archive catering only to Turkish fans. As a result of the online survey responses of 121 users, it was seen that fan culture and the perception of fannish works resembles the analogue era, rather than the digital.

İÇİNDEKİLER

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZLİ YÜKSEK LİSANS TEZ JÜRİ SINAV TUTANAĞI.....	iii
YEMİN METNİ.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	3
1.2. Önem.....	3
1.3. Literatür Değerlendirmesi.....	4
1.4. Kuramsal Çerçeve.....	9
1.5. Varsayım ve Araştırma Soruları	13
1.6. Yöntem	13
1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar	14
2. TARİHSEL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	15
2.1. Tarihsel Çerçeve	15
2.1.1. <i>Bilimkurgu Edebiyatı ve Fanzinler</i>	15
2.1.2. <i>Star Trek Hayranları ve Hayran Kurgunun Ortaya Çıkışı</i>	16
2.1.3. <i>Star Wars ve Bilimkurgunun Yükselişi</i>	19
2.1.4. <i>1980'ler Block Busterlar ve 'Kaliteli Televizyon' (Quality Television) ve Türün Önemini Yitirmesi</i>	20
2.1.5. <i>İnternet Çağı</i>	21
2.2. Kavramsal Çerçeve.....	25
2.2.1. <i>Kanon</i>	27
2.2.2. <i>Türler ve Etiketler</i>	30

3. BULGULAR	32
3.1. Anket Çalışması	33
3.1.1. Profil Özellikleri.....	33
3.1.2. Hayranlık ve Hayran Kurguları.....	34
3.1.3. Tutum Soruları.....	38
3.1.3.1. Hayran Kurgu Tercihlerini Yönlendiren Unsurlar	39
3.1.3.2. Hayran Kurgu - Kanon İlişkisi	41
3.1.3.3. Kanona Kıyasla Hayran Kurmaca	42
3.1.3.4. Hayran Kurgunun Değeri.....	45
3.1.3.5. Hayran Kurguda Okur-Yazar Etkileşimi	47
3.1.3.6. Gerçek Hayatta Hayranlık.....	49
3.1.3.7. Başka Hayran Kurgu Sitelerine Kıyasla Tff.net	51
4. SONUÇ.....	53
REFERANSLAR	57
EK-1: KISALTMALAR	61
EK-2: HAYRANLIK VE HAYRAN KURGU ANKETİ SORULARI	62

TABLolar

Tablo 1: Katılımcıların eğitim durumu	33
Tablo 2: Katılımcıların İngilizce seviyeleri	34
Tablo 3: Katılımcıların farklı bazı hayransı siteleri kullanımı	35
Tablo 4: Katılımcıların genel olarak en aktif oldukları hayranlıklar	36
Tablo 5: Katılımcıların TFF.NET içinde en aktif oldukları hayranlıklar	37
Tablo 6: Katılımcıların hayran kurguda en çok tercih ettikleri türler	37
Tablo 7: Katılımcıların hayran kurgu tercihlerini yönlendiren unsurlar	39
Tablo 8: Katılımcıların kanon-hayran kurgu ilişkisine bakışları	41
Tablo 9: Katılımcıların kanon kıyasla hayran kurguyu nasıl buldukları	43
Tablo 10: Katılımcılara göre hayran kurgunun yaratıcı değeri	45
Tablo 11: Katılımcıların hayran kurguda okur-yazar etkileşimine bakışları	47
Tablo 12: Katılımcıların sanal ortam dışında hayranlık deneyimi	49
Tablo 13: Başka hayran kurgu sitelerine kıyasla Tff.net	51

1. GİRİŞ

Popüler kültürü, tüketmek ve anlamak için belli bir eğitim ve altyapı gerektirmeyen, kitlesel boyutta üretilen ve belli bir ekonomik ulaşılabilirliği olan, herkese açık kültür olarak tanımlamak mümkündür. Sanayi devrimi sonrası Avrupa’da edebi eserlerin seri üretilmesi ve okur-yazar sınıfların artması ile birlikte, kültürel elit tarafından bir aşağılama olarak kullanılan popüler kültür kavramı, neredeyse günümüze kadar, bu devirden kalan olumsuz çağrışımları içerisinde taşımıştır (Jenkins, McPherson & Shattuc, 2002, s.29). Opera, tiyatro, roman gibi yüksek kültür ürünleri dönemlerinde, entelektüel sınıflar tarafından aşağı görülen; halka ait, avam biçimler olarak ortaya çıkmışlardır. Bununla birlikte, popüler kültür, insanlar tarafından “zevk”in ne olduğuna dair tepeden inme kararlar karşısında bir özgürlük alanı olarak tecrübe edilmiştir (Jenkins, McPherson & Shattuc, 2002, s.27).

Popüler kültür ve yüksek kültür arasındaki mücadelede teknolojik gelişmelerin her zaman önemli bir rolü olmuştur. İletişim teknolojilerinde yaşanan her yeni gelişme, popüler kültür ürünleri ve tüketicisi arasındaki ilişkiyi yeniden değişikliğe uğratmış, popüler kültür ve yüksek kültürün birbirlerinden nerede ayrıldıkları konusunu yeniden tartışmaya açmıştır. Matbaa, radyo, televizyon gibi, her yeni araç gündelik yaşamda insanların kültür ürünlerine ulaşabilirliklerini arttırmıştır. Fotoğraf makinesi, radyo, fotokopi makinası gibi aletler, insanlara tüketici olmanın ötesinde kendi içeriklerini oluşturmak ve başkaları ile paylaşmak için yeni imkânlar sunmuştur. Özellikle 20. yüzyılda sıradan insanların kendi imkânları ile yaptıkları radyo yayınları, basıp ürettikleri dergiler gibi, sınırlı çevrelerde dağıtımına girebilen amatör medya tüketicinin üretici de olabilmesine olanak sağlamıştır. Günümüzde, dijital teknoloji ve internet bu tüketici üretimlerinin ucuz ve kolay bir biçimde, profesyonelle yakın kalite ile üretilmesine ve kitlesel düzeyde paylaşılabilir olmasına olanak sağlamıştır.

A.B.D.de 1960’larda *Star Trek* dizisi ile birlikte öncelikle televizyon dizileri etrafında toplanan, bu dizilerden unsurlar kullanarak, kurgusal öyküler yazan, çizimler yapan, bu dizilerdeki anlatıları farklı şekillerde hayal ederek dönüştüren eserler ortaya çıkaran ve birbirleriyle paylaşan hayran grupları ortaya çıkmaya

başlamışlardır (Lichtenberg, 2006). Zamanla sinema filmleri ve popüler kitap dizilerini kapsamaya başlayan popüler kültür hayranlığı, ortaya çıktığından beri, iletişim teknolojilerini medya içeriklerini yeniden üretmek için kullanmıştır (Coppa, 2006, s.41-59). Dijital dönem öncesinde çeşitli popüler kültür ürünlerinin hayranları, bu metinlerdeki evren ve karakterleri kullanarak yazdıkları edebi eserleri, görüntüleri yeniden kurgulayarak ürettikleri videoları, popüler şarkıların sözlerini uyarlayarak ürettikleri şarkıları çeşitli yollarla birbirleri ile paylaşmışlardır. Bir zamanlar, yüksek masraflarla ve zor koşullarda üretilen ve sınırlı bir biçimde dağıtılabilen bu eserler (Fiske, 1992, 40), dijital teknolojinin gelişimi ile daha büyük bir görünürlük kazanmışlardır. Günümüzde, yalnızca hayransı eserler değil, pek çok türde tüketici içeriği ucuz, kolay ve gittikçe artan bir kalite ile üretilebilmekte ve herkesin ulaşabileceği bir biçimde paylaşımına açılabilir. Bu durum, iletişim teknolojilerinin yıllar, hatta bazen aylar içerisinde eskimekte ve yerlerini yenilerine bırakmakta olduğu günümüzde üretici ve tüketici arasındaki ilişkiyi sıklıkla yeniden gözden geçirmeyi gerektirmektedir (Booth, 2008, s.45). Tüketici, ticari medyanın üretim, pazarlama ve dağıtım süreçlerinin aktif bir parçası haline gelmiştir (Jenkins, 2006).

Hayran üretimleri günden güne artan bir görünürlük ve öneme sahip olmaktadır. Büyük stüdyolar, basın kuruluşları, akademik çevreler gittikçe artan bir ilgi ile hayranlık üzerine odaklanmaya başlamışlardır. Büyük bütçeli film serileri tanıtan oyuncular için, karakterleri üzerine yapılan hayran eserleri hakkında ne düşündükleri, röportajlarda sık sık gündeme gelen bir konuya dönüşmüştür. Bunun yanı sıra, hayranların medya içeriklerini yeniden üretmelerine karşılık, ticari medya yaratıcıları da eserlerinde, hayran içeriklerini yeniden üreterek kullanmaya başlamışlardır. Özellikle *Supernatural* dizisi, sık sık dördüncü duvarı yıkan veya hayranlar arasında popüler olan muhabbet konularına göz kırpan sahnelere yer vermektedir, BBC'nin *Sherlock* dizisinin, *The Empty Hearse* bölümü, dizi yaratıcılarının kendi hayranları ile ilişkileri üzerine bir meta olarak kurgulanmıştır.

Türkiye'de henüz popüler kültür çalışmaları içinde üretici hayranlık ve hayran eserlerine odaklanan çok fazla çalışma yapılmamaktadır. Bu çalışmada, *Harry Potter*, *Supernatural*, *Sherlock* gibi uluslararası dağıtıma giren ve büyük çaplı

hayran grupları bulunan dizi, kitap serisi ve filmler etrafında oluşan hayran kültürü hayran kurgu okur-yazarlığı bağlamında incelenmiştir.

1.1.Amaç

Medya hayranlığının internetteki yansımaları üzerine yapılan çalışmaların çoğu, kaynak eserlerin de dili olan İngilizce yazılmış hayran kurgularına odaklanmaktadır ve hayranlığı uluslararası düzeyde ele almaktadır. Bu çalışmada, yerel düzeyde faaliyet gösteren Türk hayranların hayran kültürü ve hayran kurguyu nasıl deneyimledikleri ele alınmaktadır. Uluslararası medya metinleri etrafında yazılan Türkçe hayran kurgularını arşivleyen en kapsamlı site olan TurkFanFiction.net (Tff.net) örneğinde, yerel düzeyde faaliyet gösteren hayranların demografik özellikleri, hayranlıktan kazanımları, hayran kurgu okuma-yazma konusundaki tercihleri ve bunları yönlendiren faktörler, ticari medya üreticileri ile aralarındaki ilişki ve internette farklı hayransı sitelerdeki tecrübeleri araştırılmıştır.

1.2.Önem

Yurtdışında gitgide büyüyen ve kabul gören bir çalışma alanı olduğu halde hayranlık literatürü henüz başlangıç aşamasındadır (Booth, 2013, s.119). Hukuk, edebiyat, , iletişim ve medya, eğitim gibi pek çok alanda özellikle hayran kurgularına odaklanan çalışmalar yapılmakla birlikte, tez ve kitap boyutundaki çalışmalar hayranların kendilerinden çok üretimlerini incelemektedirler. Türkiye’de ise, henüz popüler kültürü üretici hayranlık bağlamında ele alan bir fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma medya ile izleyici arasındaki ilişkiyi hayranlık bağlamında incelemesi açısından önemlidir. Bu konuda başka çalışmalara da öncü olacağı umulmaktadır.

Hayranlık üzerine yapılan çalışmaların çoğu, anadili İngilizce olan ülkelerde gerçekleştirilmektedir. Farklı ulusal kültürlerin, hayran kültürü içerisindeki yeri, Uzakdoğu hariç, çalışmalara fazlaca yansımamaktadır. Uluslararası düzeyde gerçekleştirilen çalışmalarda ise genellikle katılımcıların ya da kullanıcıların Batılı oldukları varsayımı ile hareket edilmektedir. Bu çalışma, varsayılan hayran kültürü

dışında yer alan bir topluluğun kendi yarattığı alan içerisinde hayranlık ve hayran kurgusu deneyimini nasıl yaşadığına odaklanması bakımından özgündür.

1.3.Literatür Değerlendirmesi

Hayranlık üzerine yapılan çalışmalar 1990'ların başlarında ortaya çıkmışlardır. Başlangıçtaki hayran çalışmaları, genellikle kendilerini hayran olarak tanımlayan akademisyenler tarafından, sübjektif bir yaklaşımla gerçekleştirilmişlerdir. Roberta Pearson, Constance Penley, Camille Bacon-Smith, Henry Jenkins ve John Tulloch gibi yazarlar etnografik yaklaşımla inceledikleri hayran davranışları ve üretimlerini, kimlik politikası çalışmalarının erken aşamaları gibi, aşağılanması ve dışlanması gereken faaliyetler olarak görmek yerine hayranlığı yaratım, düşünce ve üretim alanı olarak ele almışlardır.

Medya ve iletişim alanında yapılan hayran çalışmalarında aktif izleyici teorisinin önemli yeri vardır. Bu alanda atıf yapılan önemli çalışmalardan biri Hall'ın 'Encoding/Decoding'(2006¹) makalesidir. Hall'a göre, televizyon metinlerinde anlam doğal olarak oluşmamaktadır. Yapım aşamasında mesajlar program türüne uygun şekilde kodlanır ve izleyici de bunun farkında olarak kendi kültürel ve yaşamsal özelliklerine göre bu mesajları yorumlar. Hall, kodaçımının üç şekilde yapılabildiğini söyler:

- Egemen okumada, izleyici, üretici ile benzer kültürel önyargılar, kurallar ve varsayımlar içerisindedir ve mesajı üreticinin niyet ettiği şekilde yorumlar.
- Müzakereli okumada, izleyici, kendisine belli bir amaç ile mesaj verilmeye çalışıldığının farkındadır ve mesaja tam olarak katılmasa da onu baskın kültür içerisinde geçerli olarak yorumlar.
- Muhalif okumada ise, izleyici metnin hem doğrudan hem de dolaylı olarak vermek istediği mesajları anlar, fakat onları tamamen istenenin dışında bir biçimde yorumlar (s.171-173).

¹ İlk basım 1973. 'Kodlama ve Kodaçımı' olarak Türkçeleştirilmiştir.

İlk akım hayran çalışmalarının en kanonik olanı Henry Jenkins tarafından yazılmış olan, *Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture* (2012²) kitabıdır. *Textual Poachers* başlığı De Certeau'nun "Reading as Poaching"³ (1984, s.165-178) makalesine gönderme yapmaktadır. De Certeau, bu çalışmasında okumayı aktif bir süreç olarak tanımlar ve her okumanın metne, üreticinin isteği dışında, anlamlar yüklediğini söyleyerek, medyanın yayılımcı bir üretim ile kalabalıkları dönüştürdüğü fikrinin sorgulanması gerektiğini öne sürer.

De Certeau'ya ek olarak, Stuart Hall'ın 'Encoding/Decoding' makalesine de dayanan, *Textual Poachers*, bu düşünceden yola çıkarak, medya hayranlarını etnografik bir yaklaşımla ele alır, hayranların medya metinleri nasıl yeniden işleyerek metnin anlamlarını dönüştürdüklerini ortaya koymaktadır. Jenkins, hayranlığı izole bir biçimde televizyon izleyerek ve belli programlara tutku geliştiren kişilerden ziyade, hayranlığı katılımcı bir kültür ve üretim alanı olarak görmüştür. Kitapta kendisinin de hayran kimliğini gizlemeden, medya üreticileri tarafından çoğu zaman "kültürel enayi, sosyal açıdan uyumsuz ve akılsız tüketiciler" olarak gösterilen hayranları, "aktif anlam üreticileri ve işleyicileri" olarak yeniden tanımlar (2012, s.23) ve hayranlığı marjinalleşmiş bir sosyal kimlik olarak ele alır. Bunun uzantısı olarak da hayran kurgu, uyarlama şarkı sözleri ve hayran videoları olarak ele aldığı hayran eserlerini de bu kültürel topluluklara aitlikleri ile ele alır ve hayranlığı anaakım medya öğretilerine karşı bir direniş alanı olarak tanımlar. Bu eser, medya üreticileri ile hayranlar arasındaki güç ilişkisine odaklanmakla birlikte hayran topluluklarının kendi içindeki dengeleri ele almamıştır.

Fiske'in 'The Cultural Economics of Fandom' adlı makalesinde tüketiciyi aynı zamanda üretici olarak tanımlamıştır. Fiske, hayranların, kültür endüstrisinin ürünlerinden halk kültürü ürettildiğini söyler ve bu nedenle, hayranlığa alımlama değil, üretim açısından bakmak gerektiğini belirtir (1992, s.37). Hayran üretiminin üç türü olduğunu söyler:

- Semiyotik üretim; büyük ölçüde içseldir, hayran kültürüne özgü değildir, tüm popüler kültür için geçerlidir, kültürel ürünler aracılığıyla sosyal kimlik ve sosyal deneyim edinmeyi ifade eder.

² İlk basımı, 1992.

³ "Okumak Bir Kaçak Avlanma İşi" olarak Türkçeleştirilmiştir.

- İfade edici üretim; belli bir kültür ve zamana özgü olarak ifadelerin geliştirilmesidir. Bunlar sözel ifadeler olabilecekleri; saç, makyaj, giyim ve aksesuarlar gibi kişinin kendisini belli bir topluluğun üyesi olduğunun göstergeleri de olabilirler.
- Metinsel üretim; hayranların, resmi kültür tarafından onaylananlarla benzerlik gösteren sanatsal üretimleridir. Bunlar resimler, videolar, edebi kurgular olabilirler (Fiske, 1992, s.37-40).

Fiske, hayran metinleri ve ticari metinler arasındaki farkın temelde ekonomik olduğunu söyleyerek, aralarındaki herhangi bir hiyerarşinin yalnızca üretim maliyetlerinin getirdiği kısıtlar ve yasal geçerliliğe dayalı olduğunu söylemiştir (1992, s.40).

İlk dönem çalışmalarına başka bir örnek; Jenkins'in Jon Tulloch ile birlikte yazdığı *Science Fiction Audiences: Watching Doctor Who and Star Trek* (1995) kitabıdır. Bu çalışmada yazarlar, hayran ile takipçi arasında daha keskin bir ayrıma gitmişlerdir. Hayranlığın; sosyal, kültürel ve yorumlayıcı toplulukların aktif katılımını gerektirdiğini söylemiş ve herhangi bir sosyal kimlik edindiğini hissetmeden medya izleyen ve seven kişilere takipçi demişlerdir (2005, s.23).). Kitapta *Star Trek* ve *Doctor Who* programlarına çekilen çeşitli türlerde izleyici incelenmek istenmiştir. Ergenler, MIT öğrencileri, kadınlar ve *queer* toplulukların da aralarında bulunduğu çeşitli grupların bu televizyon programlarıyla ilişkileri hem etnografik yaklaşımla hem de hayran metinleri incelenerek ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Jenkins, katılımcı kültür ve direniş odağını korurken, Tulloch hayranları elinde iktidar bulunmayan, fakat metne dair üretici ve akademik çevrelerin bile sahip olmadığı bir biçimde hâkim olan ve sahiplik hissedilen elit bir grup olarak tanımlamıştır.

Hayran kurgularını dönüşümsel eserler olarak inceleyen çalışmalar, çoğunlukla, kadın izleyicilerin bilimkurgu, polisiye gibi, büyük ölçüde 'erkeksi' türleri nasıl aşk anlatılarına çevirdiklerine odaklanılmışlardır. *Science Fiction Audiences*'da 'At other times like females: Gender and *Star Trek* fan fiction' (195-212) bölümünde, kadın hayranların romantik türde hayran kurgular yazarak nasıl hem erkek egemen bilimkurgu türünü, hem de anaakım aşk anlatılarını dönüştürdüklerini değerlendirilmiştir. İki uzun hayran kurguyu inceleyen Jenkins,

dizide kenara itilen kadın karakterlerin nasıl merkeze getirildiğini ve kavuşma ile sonuçlandırılmayarak, çalışma arkadaşlığı, sevgililik, evlilik aşamalarını ve gündelik rutinlerini de içine alarak aşk anlatısını nasıl değiştirdiklerine ve kendi yaşantılarına yaklaştırdıklarına odaklanmıştır.

‘At other times like females’ heteroseksüel anlatılara odaklansa da, başlangıcından beri hayran çalışmalarında iki erkek arasında homoerotik ilişkiler tasvir eden *slash* türüne çokça odaklanılmıştır. *Slash* üzerine yazılan önemli çalışmalardan biri olan ‘Normal Female Interest In Men Bonking’de, Green vd. (1997), akademik çevrelerdeki *slash* değerlendirmelerinin bu türün okur ve yazarlarından herhangi bir fikir alınmadan yapılmasına karşı çıkmışlardır. *Terra Nostra Underground* ve *Stange Bedfellows* fanzinlerine katkıda bulunan kullanıcıların fanzin içerisinde *slash* yazma ve okuma tecrübeleri üzerine yazdıkları yazıları değerlendirdiklerinde vardıkları sonuç, temelde kadınlar tarafından yazılan *slash* kurguların, toplum içerisinde belli rollere hapsolan kadınların, yaşamalarına izin verilen tecrübe dışında tecrübeler yaratabildiğidir. “‘Yanlışı’ kişileri, ‘yanlışı’ koşullar altında” yatağa alarak bireyin cinsel kimliğini inşa eden bir dünyada kendilerine sunulan kimlikleri yeniden düzenlediklerini ve onlara karşı meydan okuduklarını söylemektedirler (s.38).

Driscoll, ‘One True Pairing: The Romance of Pornography and the Pornography of Romance’ (2006) makalesinde hayran kurguyu; hem edebi kültür, hem popüler kültür, hem de özel benliğe ait olarak ele almıştır. Biri erkeklere, biri kadınlara ait olarak görülen pornografik ve romantik anlatıların popüler edebiyat tarihi içerisindeki kesişim ve ayrışma noktalarını da değerlendirerek, hayran kurgunun bu iki türü içerisinde barındırmasının bu türleri nasıl anlam değişikliğine uğrattığı üzerine düşünülmesi gerektiğini söylemiştir. Driscoll, makalesinde hayran kurgularının yalnızca romantik ve pornografik boyutuna odaklanmıştır, aynı zamanda hayran kurgularının nasıl basılı edebi eserlerden farklı şekilde sınıflandığı ile ilgili de önemli bilgiler vermektedir.

Jenkins, *Convergence Culture* (2006) kitabında, yalnızca hayranlara değil, genel olarak yeni medyanın sağladığı anlatım olanaklarına ve ticari medya üreticileri ile tüketiciler arasındaki rollerin değişimine odaklanmıştır. Medyada yakınsamanın sadece teknolojik ve ekonomik değil, aynı zamanda kapsamlı bir kültürel gelişme

olduğunu öne sürmüştür. Çeşitli kullanıcı içeriklerine ve çeşitli hayranlıklar dâhil olmak üzere, internet topluluklarına odaklanarak, yakınsamanın sonucu olarak, tüketicilerin ticari medyanın karar verme süreçlerinin bir parçası haline geldiğine ve dijital medyada kullanıcı/tüketici içeriklerinin medyanın dağıtım, tüketim ve yorumlanmasının önemli bir aracı olduğuna dikkat çekmiştir. Medya üreticilerinin tüketici içeriklerini kontrollü bir biçimde kazanç sağlar hale getirme çabalarına karşın tabandan gelen yakınsamanın da karşı mücadelesi sayesinde merkezileşmeyen, katılımcı bir medyaya doğru gidişten söz etmiştir. Günümüzde, dijital medyanın sunduğu imkânlar bu eserlerin üretimini ve paylaşımını hem ucuzlaştırmış hem de kolaylaştırmışlardır. Artık hayranlar, popüler kültürün kıyılarında dolaşp, kendi kısıtlı çevreleri içinde hareket etmemektedirler. Jenkins'e göre yeni medyanın sağladığı imkânlar, hayran üretimlerinin özgürce paylaşılabilirdiği, medya üreticilerinin istem ve kontrolleri dışında metinlere yeni anlamlar yüklenebilen bir ortam yaratmıştır. Anaakım medyanın izleyicileri ve okuyucuları bu medyanın eserlerinden türetilmiş videolar, blog yazıları, hayran kurgular, grafikler, çizimler vs. türettikçe, ticari medya da bu türetilmiş eserleri izlemektedir. Dolayısıyla, yakınsama, medya üreticiliği ve tüketiciliğini iki ayrı rol olmaktan çıkarıp, iki tarafı birbirleriyle yeni bir kurallar dizisine uygun olarak iletişim kuran katılımcılar olarak görmeyi gerektirmektedir (s.3).

Türkiye'de bu konuda gerçekleştirilmiş bir çalışma, Ateşalp ve Başlar'ın 'Katılımcı Kültür Ekseninde Sosyal Medyada Diziler: *Beş Kardeş* örneği' (2015) başlıklı makalesidir. Jenkins'in katılımcı kültür ve yakınsama kültürü kavramlarından yola çıkarak, *Beş Kardeş* dizisi izleyicilerinin sosyal medyada paylaştıkları dönüşümsel eserleri incelemişlerdir. Bu eserlerin, izleyici katılımını arttırdığı ve medyayı demokratikleştirdiğini söylemekle birlikte, çevrimiçi ortamda dizinin muhabbetini süreklileştirdiğinden anaakım medya için kullanılmaya ve sömürülmeye müsait olduklarına dikkat çekmişlerdir.

İnternet üzerinde hayran etkileşimini inceleyen bir çalışma, *Fans Without Pity: Television, Online Communities and Popular Criticism* (2003) adlı yüksek lisans tezidir. Stilwell, hayranların eleştirmen olarak rollerine odaklanarak, Television Without Pity (TWO P) adlı internet sitesi üzerine kapsamlı bir vaka incelemesi yapmıştır. Sitenin, kullanıcılarına daha önce mümkün olmayan bir katılımcı televizyon izleme deneyimi sağladığını söylemiştir. Vaka incelemesi

sonrasında, TWoP kullanıcılarına internet sitesi üzerinden link verilerek iki anket uygulanmıştır. Bunların ilki katılımcıların genel olarak televizyon ile, TWoP ile ve diğer kullanıcılar ile ilişkisi üzerine niceliksel ve niteliksel soruların bulunduğu bir ön çalışmadır. İkincisi büyük ölçüde açık uçlu soruların yer aldığı niteliksel bir ankettir. Anket sonuçlarına göre, TWoP kullanıcılarının demografik olarak genel internet kullanıcıları ile benzerlik gösterdiğini ve sitenin sağladığı katılımcı izleyici deneyiminin kullanıcıların televizyon programlarına bakış açısı, tercih ettikleri televizyon programları ve bu programları tartışırken kullandıkları dili doğrudan etkilediğini bulmuştur.

Lee'nin, '*Time Travelling with fanfic writers: Understanding fan culture through repeated interviews*' (2011) adlı makalesi, hayran kurguları ve dönüşümsel medya kültürü üzerine bir vaka incelemesidir. FanFiction.net'te (FFN) yer alan *The Time Traveller's Wife* kurgularının yazarlarına site üzerinden ulaşarak beş katılımcı ile email ve anlık mesajlaşma servisleri kullanılarak yazılı röportajlar gerçekleştirilmiştir. Bu röportajlar sonucunda, hayran kurgu yazma motivasyonunun yaratıcı açıdan kendini geliştirme, sevilen bir anlatı ile daha uzun süre birlikte olma, gerçeklikten kaçış ve medya içeriğini kişiye özgü hale getirme olduğunu sonucuna varılmıştır. Fakat örneklemin küçüklüğü nedeniyle, bu sonuçlar genellenebilir değildir.

Hayranlığa dair yapılan çalışmaların çoğu metin odaklı veya küçük örneklerle derinlemesine görüşmeler şeklinde gerçekleştirilen niteliksel çalışmalardır. Hayran kurgu arşivlerinin kullanıcıları üzerine, nicel veri ağırlıklı profil çalışmaları çoğunlukla akademik literatür dışında, hayranların kendileri tarafından gerçekleştirilmektedir. Çevrimiçi hayran çevreleri içerisinde; AO3, FFN, WattPad gibi sitelerin kullanıcı demografikleri; en çok yazılan ve okunan kategoriler, türler ve kanonlar; çeşitli hayranlıkların kendi içlerindeki baskın yönelimler gibi pek çok konuda kapsamlı istatistiksel veriler bulmak mümkündür.

1.4.Kuramsal Çerçeve

Kültür, yüzyıllardır bir mücadele alanı olagelmıştır. Ortaya yeni iletişim araçları çıkararak her gelişme, beraberinde yüksek kültür ve popüler kültür

kavramlarına yeni anlamlar ve çağrışımlar kazandırmıştır. 18. Yüzyıl'da ortaya çıkışından beri, pek çok kez anlam değiştiren popüler kültürün ne olduğu hakkındaki tartışmaların benzer noktası, ayrıcalıklı sınıflar tarafından, “iyi” ve “kötü” kültürü tanımlayarak ideolojik otoritelerini korumaları için bir araç olarak kullanıldığıdır (Jenkins, McPherson & Shattuc, 2002, s.27).

18. yüzyılda, entelijensyanın halk kültürüne ve bu kültürden çıkan anonim eserlere merak geliştirmesi ile birlikte, tek bir yazar elinden çıkmayan ve “insanlara” ait olan; yüksek kültürün gösteriş ve yapaylığından uzak, anlama doğrudan ve içerik yönelimli olarak yaklaşan bir tür “doğal” kültür olarak görülmüştür (Burke, 1978, s.3-4). 19. yüzyıl'da, orta sınıfta okur-yazar nüfusun artmaya başlaması ile ucuz romanlar, tabloidler ve melodramlar gibi, alt sınıflar tarafından değil, ama onlar için üretilen ve “avam” kabul edilen yeni biçimleri temsil eden yeni bir anlam kazanmıştır (Jenkins, McPherson & Shattuc, 2002, s.31-32). Kültürel ürünlerin toplu üretimi ve dağıtımının orta sınıflara verdiği iktidar, kültürel elit ile maddi gücü ve ideolojik farkındalığı artan işçi sınıfı ve orta sınıflar arasında kültürel çekişmenin başlangıcını beraberinde getirmiştir (Jenkins, McPherson & Shattuc, 2002, s. 32). 20. Yüzyıl'ın başlarına gelindiğinde, popüler kültür, bir mücadele ve alt sınıflar için bir iktidar alanı olarak görülmek yerine, kapitalist ideolojinin kitleleri uysallaştırmak için kullandığı bir araç olarak görülmüştür. Horkheimer ile birlikte “kültür endüstrisi kavramını ortaya atan Adorno, özgünlüğün ve çeşitliliğin yok olduğunu ve kültürün standartlaşarak sahte bir bireysellik ve yenilik algısı yarattığını öne sürmüştür (Adorno, çev. 2003). Öte yandan, Benjamin, kitlesel üretimin, özgün sanatın aurasını ve otoritesini zedeleyerek, kültürü insanlar için ulaşılabilir hale getirdiğini ve kendi politik ihtiyaçlarına göre ürünler üretebilmelerini sağladığını öne sürmüştür (2008, s.4).

20. Yüzyıl ortalarında, İngiliz Kültürel Çalışmaları, kültür ürününe anlamın kaynağı olarak bakmak yerine, alımlama anına odaklanmayı seçmişler ve insanların popüler kültürü, nasıl kendi tercihlerine göre tükettiklerini ve kullandıklarını çözümlenmeye çalışmışlardır (Rosaldo, 1993). Bununla birlikte, popüler kültür bir haz ve direniş alanı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu akımın önemli temsilcilerinden olan, Stuart Hall, televizyon içeriklerinin, izleyici tarafından, üreticilerin kast ettiği şekilde okunabildikleri gibi, bazı izleyicilerin bu içerikleri belli çerçeveler içerisinde

kabul ettiklerini ve bazılarının da bu içerikleri anladıkları halde tümünden reddettiklerini söylemiştir (2006, s.171-173). Hall, bu alternatif okumaların, izleyici için baskın kültürün hegemonyasına karşı direnme ve kendilerine alternatif alt kültürel alanlar açma imkânı sağladığını belirtmiştir. Hall, izleyicinin nasıl kodaçımı yaparak televizyon metinlerin anlamını değiştirebildiklerine odaklanırken, Michel de Certeau da okuma eylemini okuyucunun kâh metnin üzerine gittiği, kâh geri çekildiği; taktikler geliştirerek metinle oynadığı aktif bir süreç olarak tanımlamıştır (1984, s. 175). Okuyucunun, yazılı metinle yaşadığı ilişkinin, yayılmacı kitle medyası karşısında, insanların çok da güçsüz olmadığı ihtimalinin göz önünde bulundurulmasını gerektirdiğini belirtmiştir (s.177).

Hayran çalışmalarının ortaya çıkışı ile birlikte, bireysel olarak medya metinlerinden alternatif anlamlar çıkarmakla yetinmeyen, bu anlamları kendi ürettikleri eserler ile paylaşan ve kendine alternatif kültürel alanlar açan bir tüketiciden söz etmeye başlanmıştır. Hayran (*fan*) olmak, bir medya ürününü sürekli takip etmek, onunla duygusal bağ kurmak, günlük hayatta devamlı ondan bahsetmekten farklıdır. Hayranlık, bir veya daha fazla medya metnini pasif bir biçimde tüketmekle yetinmeyip, bu metinler etrafında oluşmuş, içerisinde üretim yapılan kültürel bir topluluğa dâhil olmayı gerektirmektedir. Bu üretim, kişisel düzeyde sosyal kimlik ve sosyal deneyim edinimi olabileceği gibi, topluluğa özgü sözel ve davranışsal kodlar ve ifade şekilleri veya popüler medya unsurları kullanılarak yaratılmış sanatsal eserler şeklinde olabilir (Fiske, 1992, s.37-40). İnternet öncesinde; resim, videolar, edebi kurmacalar gibi türlerde üretilen dönüşümsel hayran eserleri yüksek maliyetlerle analog olarak üretilmiş ve yeraltı kültür ürünleri olarak sınırlı çevreler içerisinde paylaşılmışlardır (Coppa, 2006, 42-52).

1970'lerin sonlarından bu yana, kitle medyasında dijitalleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan, yakınsama (*convergence*) kavramı giderek önem kazanmaktadır. Metin, imge, ses, film ve televizyon imgelerinin yaratımında bilgisayar kullanımının artmasıyla yapım araçları; kablo ağları, bilgisayar ağları ve kablosuz telefon ağlarının hepsinin telefon, televizyon ve internet trafiğini nakledebilir hale gelmesiyle dağıtım ağları; dijitalleşme ile daha önce ayrı ayrı sektörler olan bilgisayar, yayım, telefon, film, müzik ve radyo-televizyon sektörleri; içerik, tür ve hizmetler; web sitelerinin

sunduğu imkânlarla tüketicilerin kullandıkları teknolojiler yakınsak hale gelmiştir (Fagerjord, 2010, s.188). Jenkins (2006), yakınsamanın, sadece teknolojik ve ekonomik bir olgu olmadığını, belki bundan da önemlisi kültürel bir değişime işaret ettiğini söylemektedir. Dijital teknoloji ve internetin sağladığı üretim ve dağıtım olanaklarının medya üreticisi ile tüketicisi arasındaki ayırımın belirsizleştiği, katılımcı ve demokratik bir medya kültürü ortaya çıkaracağını öne sürmüştür. Dijital teknolojide yaşanan gelişmeler ve yakınsamanın getirdiği olanaklar hayran eserlerinin coğrafya ve zaman kısıtı olmadan paylaşılabilmesini sağlamıştır. Bunun sonucu olarak hayran eserleri anaakıma taşınmış; anaakım medya üreticileri ve akademik çevreler tarafından sürekli artan bir ilgiyle izlenmeye başlamışlardır.

1960'larda ortaya çıkışlarından beri hayran toplulukları ve medya üreticileri arasında hep etkileşim bulunmuştur ve hayranlar anaakım medya tarafından çoğunlukla "kültürel enayi, sosyal açıdan uyumsuz ve akılsız tüketiciler" olarak yansıtılmışlardır (Jenkins, 2012, s.23). Günümüzde, hala hayranlar benzer şekilde tektipleştirilerek; olgunlaşmamış, sosyal gelişimini tamamlamamış isterik ve mantıksız kalabalıklar gibi davranılarak medya üreticileri tarafından kontrol altına alınmaya çalışılmaktadırlar. Teknolojik imkânlar, tabandan gelen yakınsamaya karşı mücadele imkânı sunmaktadır ve hayranlar medya ürünlerinin üretim, dağıtım ve pazarlama süreçlerine ilişkin kararlarında önemli bir faktör haline gelmişlerdir (Jenkins, 2006, s.18).

1960'larda *Star Trek* fanzinlerinde ortaya çıkan hayran kurguları, popüler medya metinlerindeki karakterler ve ortamlar kullanılarak yazılmış, kurgusal edebi eserlerdir. Hayran kurgu ya da hayran kurmacası adı verilen bu çalışmalar, 1990'lara kadar fanzinler ve mektuplaşmalar aracılığıyla paylaşılmış, 1990'lı yılların başında elektronik mektuplaşma listeleriyle internete taşınmaya başlamışlardır (Coppa, 2006). Yeni medyanın, hayranların birbirlerine kolayca ulaşabildikleri, herkese açık ve iletişim kurmak için fiziksel birliktelik gerektirmeyen bir alan sunmasıyla birlikte internette büyük hayran kurgu arşivleri ortaya çıkmış; spesifik hayran gruplarına hitap eden siteler, bloglar, hayran kurgu tavsiye listeleri oluşturulmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak anaakım medya üreticileri arasında 1960'lardan beri var olan mücadele büyümüş ve şekil değiştirmiştir.

1.5.Varsayım ve Araştırma Soruları

Bu çalışmada, hayranlığın bir kültürel kimlik ve üretim alanı olduğu varsayımı ile hareket edilerek Tff.net örneğinde, “Türkiye’de hayranların hayranlık deneyimi ve hayran kurguya karşı tutumları nasıldır?” sorusuna cevap aranmaktadır. Bu temel araştırma sorusunun alt soruları şunlardır:

- Türkiye’de nasıl bir hayran demografiği vardır?
- Hayranlık, Türkiye’de ne kadar görünürdür?
- Hayran kurguları okuma ve yazma ihtiyacı nereden gelmektedir?
- Hayran kurguya yönelik tercihleri neler yönlendirmektedir?
- Hayran kurgu yazarları ile ticari eser yaratıcıları arasında nasıl bir ilişki görülmektedir?
- Tff.net ile daha kapsamlı ve uluslararası platformlardaki hayranlık deneyimleri farklılıklar göstermekte midir?

1.6.Yöntem

Araştırma evreninin internette bulunması ve tüm kullanıcılara fiziksel olarak ulaşmanın imkânsızlığı nedeniyle, veri toplama aşaması da internet üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler iki aşamada toplanmaya karar verilmiştir: İlk aşamada, demografik özellikler ve tutuma yönelik soruların bulunduğu bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket Google Sheets kullanılarak hazırlanmıştır. Tff.net profilinde e-posta adresini paylaşmış olan 25 kişiye link gönderilerek 19 katılımcı ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma sonucu birkaç değişiklik ile son halini alan anket 28 Ekim-31 Aralık 2014 tarihleri arasında sitenin giriş sayfasında ve Twitter hesabında link verilerek paylaşılmıştır. Pilot çalışma ile birlikte toplam katılımcı sayısı 121’dir.

Katılımcılara demografik özellikleri, hayran kurgu ile ne zaman tanıştıkları, hayran kurgu ile ne şekilde meşgul oldukları (okur, yazar, beta), dâhil oldukları hayranlıklar ve farklı hayransı platformlar ile hayran kurguda tercih ettikleri türler sorulmuştur. Bunlara ek olarak, hayran kurgu tercihlerini etkileyen unsurlar, özgün

edebiyat ve hayran kurgu arasındaki fark, kanon ve hayran kurgu ilişkisi, sanal ortam dışında hayranlık deneyimi ve başka hayran kurgu sitelerine kıyasla TurkFanFiction.net'i nasıl bulduklarına ilişkin, beşli likert ölçeği ile hazırlanmış, toplam 43 tutum sorusu sorulmuştur. Kullanıcıların tutum sorularına verdikleri cevaplar ile diğer özellikleri arasında anlamlı bir korelasyon bulunmaması nedeniyle faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ortaya çıkan 12 faktör grubundan birbiriyle ilişkili olanlar birleştirilerek sorular 7 gruba ayrılarak değerlendirilmiştir. Soru grupları değerlendirilirken, katılımcı yorumları ile örneklendirilmiştir.

Anketin son sayfasında, derinlemesine görüşmeye katılmaya gönüllü kullanıcıların e-posta adreslerini yazmaları istenmiştir. E-posta bilgisi bırakan 59 katılımcıya ulaşılarak Skype üzerinden gerçekleştirilecek derinlemesine görüşme için davetiye gönderilmiştir. Üç kullanıcı ile gerçekleştirilen pilot çalışma sonrasında katılımcı eksikliği nedeniyle görüşmeler gerçekleştirilememiştir.

1.7.Kapsam ve Sınırlılıklar

Çeşitli platformlarda farklı medyadan türetilmiş eserler üreten, farklı topluluklar bulunmaktadır. Tff.net, *Harry Potter* başta olmak üzere büyük ölçüde Batı menşeli medya etrafında toplanan hayranlara sahip bir sitedir. Bu siteye dair bulgular başka hayranlıklar için genellenebilir değildir.

Bu çalışma kapsamında hayran kurguları; kendilerini hayran olarak tanımlayan kişiler tarafından, kendine ait birtakım kuralları olan belli kültürel gruplar içinde yazılan, telif hakkı başka birinin elinde olan bir metni dönüştüren, maddi kaygı gütmeyen ve yasal geçerliliği olmayan, kurgusal evrenler ve kurgusal karakterlere odaklı edebi kurmacalar olarak kabul edilmektedirler. Tff.net sitesinde de örnekleri bulunan, dizi oyuncularını, müzisyenler gibi gerçek kişiler üzerine yazılmış hayran kurguları, özellikle karakterler üzerinde hak sahipliği açısından farklı bir yaklaşım gerektirmektedirler ve bu nedenle kapsam dışı bırakılmışlardır.

2. TARİHSEL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Tarihsel Çerçeve

Bu bölümde, Amerika’da 1960’larda bilimkurgu televizyon dizileriyle başlayarak günümüze kadar evrilen medya hayranlığının tarihsel arkaplanı üzerinde durulacaktır. Hayransı faaliyetler ve hayran kurgunun Amerika’da medya hayranlarının ortaya çıkışından hatta bilim kurgu dergilerinden çok daha eski bir tarihi olduğunu söylemek mümkündür ve çeşitli kaynaklar hayran kurgularının ortaya çıkışını 19. Yüzyıl sonlarında kurulan *Sherlock Holmes* ve Jane Austen gruplarına ve onların toplantılarına dayandırmaktadır (Derecho, 2006, s.62). Bu çalışmada başlangıç noktası olarak *Star Trek* dizisinin ortaya çıkmasıyla başlayan, medya hayranlığının ortaya çıkma sürecini kabul ediliyor olmasının nedeni, ilk olarak bu toplulukların kendilerini hayran olarak tanımlayıp bilinçli olarak davranışlarını hayransı kabul etmeleri ve günümüze kadar gelen hayransı jargonun temellerinin büyük ölçüde bu topluluklardan çıkmış oluşudur (Coppa, 2006, s. 41).

1.1.1. Bilimkurgu Edebiyatı ve Fanzinler

Medya hayranlığının oluşum süreci 1920’lerde A.B.D.’de basılan *Amazing Stories*, *Astounding* ve *Wonder* gibi bilimkurgu edebiyat dergilerine dayanmaktadır. 1926’da *Amazing*’in başlattığı ve rakiplerinin kısa sürede taklit etmeye başladığı okuyucu mektupları sayfası bilim kurgu severlerin editörle ve daha sonra birbirleriyle irtibat kurabildikleri bir ortam oluşturmuştur (Katz, bt, akt. Coppa, 2006, s.42). 1929’da başlayan ekonomik buhran ile birlikte, bu dergiler düzenli olarak çıkarılamaz olmuşlardır ve 1930’da *The Comet* ile başlayarak, hayranlar, kendi yazılarının yer aldığı fanzinler⁴ çıkarmaya başlamışlardır (Perkins, bt). Fanzinler; büyük ölçüde deneme yazıları, roman eleştirileri ve yazarlarla söyleşilerin yer aldığı, çoğunlukla eldeki en ucuz basım tekniğiyle, düzensiz olarak çıkan yayınlar olmuşlardır (Perkins, bt.).

⁴ *Fanzine*; 1940’ta *fan magazine*’in kısaltılmış hali olarak kabul edilmiştir.

Fanzinler, mümkün olduğu kadar çok kişiyi hayranlığa çekmek niyetiyle ortaya çıkmamışlardır. Aksine, editörlerin, bu basımların hali hazırda hayran olan insanlar için basıldığını açıkça gösteren sert bir tutumları olmuştur (Güldenpfennig, 2011, s.8). Fanzine dâhil olabilmek ve oradaki tartışmalardan zevk alabilmek, hali hazırda bilim kurgu hayranı olmayı ya da en azından fanzinlerde konuşulan konulara dair bir miktar bilgiye sahip olmayı gerektirmekteydi (Güldenpfennig, 2011, s.8).

1.1.2. *Star Trek* Hayranları ve Hayran Kurgunun Ortaya Çıkışı

Hayranlık kavramı ve hayransı jargonun bir televizyon programı için kullanılması, aslında bilimkurgu dizisi *The Man from U.N.C.L.E*'ye (1964-1968) dayanmaktadır. Dizinin yazarlarından Ellison, Carr ve Mcdaniel'ın hayran çevrelerinde iyi tanınmaları ve kendilerinin de hayranlıktan profesyonelliğe geçmiş oluşları, bilimkurgu edebiyatı etrafında oluşan hayransı kültürü de bu diziyeye çekmiştir (Walker, 2001, s.4). Fakat esas olarak dönüşümsel hayranlığın ortaya çıkışı *Star Trek* dizisi ile olmuştur.

1966-1969 yılları arasında yayınlanan, gelecekte geçen ve bir uzay gemisinin çalışanlarının maceralarını içeren *Star Trek* (Uzay Yolu) dizisi, büyük kısmı bilimkurgu edebiyatı hayranlığından gelen bir kitleyi kendisine çekmiştir ve *The Man From U.N.C.L.E*'den sonra ortaya çıkmış olduğu halde çoğu kişi tarafından medya hayranlığının başlangıç noktası olarak görülmektedir (Coppa, 2006, s.45). Üç sezon süren orijinal seri, ekranda olduğu süre boyunca hep reyting sıkıntısı çekmiş olsa da sadık bir hayran kitlesi edinmiş ve günümüze kadar süren, kendine özgü bir hayran kültürü ortaya çıkarmıştır. Bunda iki temel etken, *Star Trek*'te en az bilimkurgu unsurları kadar, ana karakterler arasındaki dostluk ve bağlılığa da önem verilmesi ve dizinin ırk ve cinsiyet temsilleri açısından yenilikçi niteliğidir. Verba'ya (2003) göre, bu, dizi hayranları arasında diziyi bilimkurgu öğeleri için izleyenler ve karakterlerin birbirleriyle ilişkileri için izleyenler şeklinde bir ayırım ortaya çıkmasına sebep olmuştur (s.16). *Star Trek*, bilimkurgu edebiyatı hayranlarının da bir kısmı tarafından "okumayanlar için bilimkurgu" olarak algılanmış ve hayranları buluşmalarda ve fanzinlerde dışlanmaya başlamışlardır (Coppa, 2006, s.45-46).

1969'da reytinglerinin düşüklüğü nedeniyle yayından kaldırılmasından sonra, Star Trek tekrar yayınları sayesinde popülerlik kazanmıştır ve 1973'te Star Trek: The Animated Series ile çizgi dizi olarak bir yıllığına ekranlara geri dönmüştür (Bancroft, 2013). 1979'da Star Trek: The Motion Picture ile sinema ekranlarına taşınmasına kadar geçen sürede Star Trek etrafındaki hayran faaliyetleri kesintisiz olarak sürmüştür. Sayıları artan ve bilimkurgu çevrelerinde kendilerine yer bulamayan hayranlar kendi fanzinlerini çıkarmaya ve konvansiyonlarını düzenlemeye başlamışlar ve kendilerine özgü bir grup haline gelmişlerdir (Coppa, 2006, s.46).

Star Trek fanzinlerinin ortaya çıkışıyla birlikte hayranların faaliyetleri sanatsallaşmaya başlamıştır. 1967'de ilk Star Trek fanzini *Spockalians* çıktığında içinde Ruth Berman'ın "Star Trek" öyküsünü ve Dorothy Jones'un diziden esinlenerek yazılmış "The Territory of Rigel" şiirini barındırıyordu (Verba, 2003, s.1). Daha sonra çıkan ST-Phile (1968), Deck 6 (1969), T-Negative (1969) ve Eridani Triad (1970) gibi fanzinlerde de eleştiri ve denemelere ek olarak hayranların çoğunlukla dizi senaryosu formatında yazdığı kurgusal yazılar, diziden esinlenerek yazılmış şiirler ve şarkılar ve karakterlerin çizimleri yer almıştır (Lichtenberg, 2006). Lichtenberg vd. (1975), Star Trek'i, kendisini insani hislerden soyutlamaması, erkekler arasında bile yakın dostlukları ve ilişkileri yadırgamaması, cinselliğin varlığını ve önemini inkâr etmemesi, psikolojik öğeleri öykü anlatımında kullanmaktan çekinmemesi ve kadınların öyküye katkıda bulunan pasif öğeler olmanın ötesinde işlevleri olmasına izin vermesi ile yenilikçi bir dizi olarak tanımlamışlardır (s.225 akt. Coppa, 2006, s.49). Buna ek olarak dizinin, insan bedeninin sergilenmesinden ziyade temasından ve tutumundan kaynaklanan seksiliğinin onu özellikle kadın yazarlar için cazip hale getirdiğini ve tamamen yeni bir hayran kurgu ve hatta bilimkurgu geleneğinin ortaya çıkmasına neden olduğunu söylemişlerdir (1975, s.225 akt. Coppa, 2006, s.49).

Hayran kurgu yazımı da baştan beri bir kadın faaliyeti olarak gelişmiştir. *Star Trek* hayranlığında pek çok erkek bulunmakla ve onlar tarafından da görsel eserler yapılmakta, denemeler yazılmakta ve konvansiyonlar düzenlemekte olmakla birlikte, *Star Trek* öyküleri neredeyse tamamen kadınlar tarafından yazılmaktaydı (Coppa, 2006, s.47). Curtin'e göre, 1970'te *Star Trek* hayran kurgu yazarlarının yüzde 83'ünü, 1973'te yüzde 90'ını kadınlar oluşturmaktaydı (akt. Coppa, 2006, s.47).

Bundaki temel faktörlerden biri, *Star Trek*'in felsefi olarak kadınları kendilerini dizi evrenindeki ütöfik gelecekte kendilerini etkin katılımcılar olarak görmeye davet etmekle birlikte, ekranda kadınları etkin rollerde göstermeye fazla yanaşmamasıdır (Jenkins ve Tulloch, 2005, s.198).

Gemi mürettebatına üç meslek sahibi kadın karakter dâhil edilmiş olmasına rağmen (hemşire Christine Chapel, haberleşme subayı Teğmen Uhura ve kâtip Janice Rand), ya kadınsı duygusallıkları nedeniyle işlerini başarıyla yerine getiremez ya da erkek egemen bir iş yerinde etkili bir biçimde görevlerini yerine getirmek için tüm dişiliklerini bastırılmış, cinsiyetsiz ve duygusuz, soğuk karakterler olarak resmedilmişlerdir (Jenkins ve Tulloch, 2005, s.198). Buna ek olarak, hali hazırda kadınlarla özdeşleştirilen mesleklere sahip olmayan kadın karakterler de uygulamada sekreter, hemşire ya da telefon operatörü gibi kullanılmışlardır (Jenkins ve Tulloch, 2005, s.197-198). Lichtenberg vd. kadın hayranların bu nedenle “maceracılar ve problem çözücüler” olan erkek kahramanlarla daha çok özdeşleştiklerini söylemişlerdir (1975, s.224 akt. Coppa, 2006, s.48).

Star Trek hayranları, 1970'lerin sonlarına doğru kendilerini medya hayranları olarak tanımlamaya başlamışlardır (Coppa, 2006, s.48). Bunda önemli rol oynayan iki program, kafadar polis dizileri (*buddy cop show*) olan *Starsky and Hutch* (1975-1979) ve onun İngiliz karşılığı kabul edilebilecek olan *The Professionals*'dir (1977-1983). *Star Trek* ile farklı türlere ait oldukları halde bu programlar arkadaşlığa ve ortaklığa yaptıkları vurgu nedeniyle insan ilişkilerine odaklanan hayran faaliyetlerini kendilerine kolaylıkla çekmişlerdir (Coppa, 2006, s.48). Bu dizilerin ana kahramanları, meslekleri gereği toplumsal hayatın dışında, birbirlerine bağımlı olarak var olmak durumunda kalmışlardır (Coppa, 2006, s.49). Bu açıdan Kirk ve Spock ile benzerlikleri nedeniyle belli hayranların okuma stratejileri kolaylıkla bu dizilere uyarlanmıştır (Coppa, 2006, s.49).

Starsky and Hutch ve *The Professionals*, dar kot pantolonların ve tam düğmelenmemiş gömleklerin moda olduğu ve erkek davranışına dair katı normların yumuşamaya ve değişmeye başladığı bir dönemde ortaya çıkmışlardır (Coppa, 2006, s.49). Başkarakterlerin ikisinin birden ekranda görülebilmeleri için, karşılıklı diyaloglar esnasında oyuncular birbirlerine çok yakın durmak durumunda kalmaları

homoerotik okumalar için altyapı sağlamış ve bu diziler Kirk/Spock ile başlayan *slash* kültürünün de büyümesine sebep olmuştur (Bacon-Smith, 1992, s.233).

1.1.3. *Star Wars* ve Bilimkurgunun Yükselişi

Bilimkurgunun kötü bir yatırım olarak görüldüğü ve büyük bütçeli filmlerin genelde 200 ile 400 arası salonda açılış yaptığı bir dönemde gösterime giren *Star Wars*, 1977 Mayıs'ında ilk haftasında toplam 43 salonda gösterime girmişir (Coate, 2003). 17 Haziran'da bu sayı 100'e, çıkmış ve sonrasında bu sayıda her hafta 50 ile 200 arasında bir artış görülmüş ve Ağustos – Eylül döneminde salon sayısı 1000'in üzerine çıkmıştır (Coate, 2003). Bazı salonlarda 60 haftanın üzerinde bir süreyle oynayan ve görülmemiş bir gişe başarısı elde eden film stüdyoları benzer projeler yapmaya itmiş ve 1970'lerin ikinci yarısında büyük bütçeli bilimkurgu filmleri ve dizileri patlaması yaşanmıştır (Coppa, 2006, s.49).

A.B.D.'de, bazı salonlarda 60 haftanın üzerinde bir süreyle oynayan ve görülmemiş bir gişe başarısı elde eden film, 1970'lerin ikinci yarısında yapımcıların bilim kurguya odaklanmalarına neden olmuş; 1970lerin sonlarında ve 1980lerin başlarında *The Black Hole* (1979), *The Battle Beyond the Stars* (1980) ve *Flash Gordon* (1980) gibi filmler ve *Battlestar Gallactica* (1978), *Blake's 7* (1978-1981) gibi diziler ortaya çıkmasını sağlamış ve bilim kurgu eserler açısından kıtlık çeken hayranlar kendilerini bolluk içinde bulmuşlardır (Coppa, 2006: 49). *Star Wars*'ın popülaritesi, *Star Trek*'in de 1979'da *Star Trek: The Motion Picture* ile sinema filmi olarak geri dönmesini sağlamıştır (Coppa, 2006, s.49). *Star Wars* filminin getirdiği bilim kurgu patlamasının bir diğer önemli sonucu, dizi olarak oynadığı sırada her zaman reyting sıkıntısı çekmiş olan *Star Trek*'in *Star Trek: The Motion Picture* (1979) ile başlayan filmler ile geri dönmesini sağlamasıdır (Coppa, 2006: 45, 50). 1970'lerin sonlarına gelindiğinde hem bilimkurgu açısından var olan çeşitlilik hem de kanka polis dizileri gibi farklı türlerin ortaya çıkışı sonucu farklı medya anlatılarının kendilerine özgü hayran kültürleri oluşmaya başlamıştır (Coppa, 2006, s.50). *Star Trek* hayranlarının bir kısmı insanların kendi fanzinlerine katkıda bulunmak yerine gidip *Star Wars* öyküleri yazmalarının *Star Trek* hayranlığının parçalanmasına neden olduğunu hissetmişlerdir (Coppa, 2006, s.50).

1.1.4. 1980'ler, Block Busterlar, 'Kaliteli Televizyon' (Quality Television) ve Türün Önemini Yitirmesi

1980'lerde, Amerikan televizyonunda hayranları etkileyen iki gelişme olmuştur. Bunların ilki İngiliz dizilerinin PBS'te yayınlanmaya başlamasıdır. İngiliz bilimkurgu dizisi Doctor Who'nun (1963-1989) başrolünde Tom Baker'in oynadığı sezonları, 1978'de gösterilmeye başlanmış ve 1980'li yıllar boyunca artan bir ilgi görerek kült statüsü kazanmıştır (Coppa, 2006, s.51). 1974'ten beri PBS ekranlarında yayınlanan, skeç komedisi, Monthly Pyton's Flying Circus'a (1969-1974) ek olarak 1980'lerde Fawltly Towers (1975-1979) ve *Blackadder* (1983) gibi İngiliz komedileri ve Douglas Adams'ın *The Hitchikers Guide to the Galaxy (Otostopçunun Galaksi Rehberi)* evreninin çeşitli uyarlamaları Amerikan izleyicisinin artan ilgisine maruz kalmıştır (Coppa, 2006, s.51). Hayranların *Doctor Who*'ya duydukları ilgi, medya hayranlığının BBC programlarına artan ilgisinin yalnızca son halkası idi, ve "İngiliz Medyası" birbirinden çok farklı bir dizi programa duyulan sevgiyi ifade eden bir şemsiye sözcük haline gelmiştir⁵ (Coppa, 2006, s.51).

İkinci gelişme Amerikan dizilerindeki kalite artışı olmuştur. 1960'lar ve 70'lerde anlatı ve karakterleri derinleştirmek büyük ölçüde hayranlara düşerken, *Hill Street Blues* (1981-1987) ve *Cagney and Lacey* (1982-1988) gibi daha karmaşık anlatılar ve derin karakterleştirmeler içeren diziler ortaya çıkmıştır (Güldenpfennig, 2011, s.10). İki kadın polisin maceralarını anlatan ve kanka dizisi olarak görülebilecek olan *Cagney and Lacey* aynı zamanda ilk lezbiyen *slash (femslash)* hayranlığını beraberinde getirmiştir (Coppa, 2006, s. 52).

Hayranların televizyona bakış açısı değişmiş ve hayranlığın janra bağlılığı azalmış, multimedya fanzinler ortaya çıkmaya başlamıştır. "Her şey fanzinlenebilir" (Coppa, 2006, s.51) hale geldiğinde ve fanzinler farklı hayranlıkları tek yayında toplamaya başladıklarında, farklı medya ürünlerinin evrenlerini birbiriyle çakıştıran kurgular (crossover) için elverişli bir platform oluşmuştur (Güldenpfennig, 2011,

⁵ Bu BBC ve İngiliz medyası hayranlığı günümüzde de 2005'te başlayan ve halen devam etmekte olan yeni Doctor Who serisi, Sherlock (2010 –), Downton Abbey (2010 –) gibi programlar sayesinde varlığını sürdürmektedir.

s.9). Aslında, *crossover* kurgular, 1979'da yazılmaya başlanan *The Man from U.N.C.L.E* ve *Star Trek* evrenlerini birleştirerek yazılmış öykülere kadar geri gitmektedir (Coppa, 2006, s.52). Fakat 1980'lerin sonlarında, hayranlar, kanon içinde zengin karakterler, kaliteli medya metinleri ve çoklu hayranlıklara uygun basımlar bulma imkanı edindikçe birleştirdikleri evrenler çeşitlenmiştir. Örneğin, ikisi de dedektif dizileri olan ve dolayısıyla daha örtüşmeye uygun görünen *Moonlighting* (1985-1989) ve *Miami Vice* (1984-1989) kurguları yazılabildiği gibi büyük bir alışveriş merkezinin perakende katında geçen bir İngiliz komedi dizisi olan *Are You Being Served* (1972-1985) ve Amerikalı bir öğrencinin İngiltere'de okumaya gidip bir kurtadam tarafından ısırılmasını konu alan *She Wolf of London*(1990-1991) gibi aralarında benzerlik olmayan evrenlerinin de bir araya getirilmesi için uygun ortam yaratılmıştır (Coppa, 2006, s.52).

*Crossover*lar ve multimedya fanzinleri, hayran kültürünün yelpazesini genişletirken bir yandan da çeşitli konular içeren fanzinlerin çokluğu, hayranların bir fanzini edindiklerinde içinden ne çıkacağını kestirmelerini ve aradıkları içerikleri bulmalarını zorlaştırmıştır. 1990'larda Usenet ve daha sonra İnternet'in ortaya çıkışı hayranlara, tercihlerine göre filtreleme yapabilmeleri için mail listeleri, mesaj panoları ve hayran kurgu arşivleri gibi pek çok teknoloji sunmanın yanısıra hayranlığın coğrafyasını belirgin şekilde değiştirmiştir (Güldenpfennig, 2011, s.11).

1.1.5. İnternet Çağı

1990'ların başlarında ortaya çıkan hayranlıkların hepsi değilse de çoğu, kültürlerini hem geleneksel yollarla (fanzinler, mektuplar, toplantılar vs.) hem de internet üzerinde yeni yollarla geliştirmişlerdir (Coppa, 2006, s.53). Yeni oluşan ya da oturmuş hayran toplulukları hayransı tartışmalar ve hayran kurguları paylaşmak için Usenet grupları oluşturmuşlardır (Coppa, 2006, s.53). Usenet grupları tamamen açıktılar ve internet erişimi olan herkes tarafından görüntülenebilmekteydiler (Versaphile, 2011). Bu gruplar içerisinde insanlar ilgilerini tartışabiliyor, karşılıklı mesajlaşabiliyor, buluşmalar düzenleyebiliyor ve dosya paylaşabiliyorlardı (Güldenpfennig, 2011, s.9).

Usenet'e ek olarak, teknolojiye erişimi olan hayran grupları e-mail listeleri oluşturabiliyorlardı, fakat 1990'ların başı ve ortaları arasında mail listeleri oluşturmanın sınırlılıkları vardı (Coppa, 2006, s.53). Gerekli yazılımlara ulaşmanın zorluğu nedeniyle, gruplar çoğunlukla üniversite sunucuları üzerinden orada çalışan ya da okuyan birisi tarafından yürütülmekteydi (Coppa, 2006, s.53). Ticari internet sağlayıcıları yeni yeni ortaya çıkmaktaydılar ve ev bilgisayarlarının çoğunun ağ bağlantısı bulunmamaktaydı (Coppa, 2006, s.53). Liste yöneticileri, moderatörleri, arşivcileri teknolojik açıdan en yetkin hayranlar arasından çıkmaktaydı ve medya hayranlığı bilimkurgu temellerini aşmış olmasına rağmen hala eğitilmiş, bilim yönelimli insanlara ihtiyaç duymaktaydı (Coppa, 2006, s.53).

Bir anlamda, 1990'ların başlarını çevrimiçi hayranlık için bir modernizm dönemi olarak görmek mümkündür; bir hayranlık altyapısının sağlamlığına göre değerlendiriliyordu (Coppa, 2006, s.54). Usenet ve mail gruplarının ortaya çıkışı 1980'lerin sonlarında ortaya çıkan hayransı üretim fazlası için de bir çözüm sunmuştu. İyi organize olmuş bir hayran topluluğu, genellikle iki liste gerektirmekteydi; bunlardan birisi hayran kurgu paylaşımı için, diğeri hayransı tartışmalar yürütmek için; bazen kurgu listeleri de *slash* ve *gen* olarak ikiye ayrılabilirdi (Coppa, 2006, s.54). Medya hayranlığının çevrimiçi ortama taşınması ve hayransı tecrübelerin gittikçe kişiye özel hale getirilmesinin mümkün oluşu sonucu *slash* yeraltından anaakıma taşınmıştır. *Slash* fanzinleri toplantılarda masa altından satılırken, internet, istemeyenlerin maruz kalmak zorunda kalmadıkları, *slash* hayranlarına özgü listelerin ve tartışma gruplarının ortaya çıkmasını sağlamış ve homoerotik öykü severler çekincesizce birbirleriyle iletişime geçebilir hale gelmişlerdir (Coppa, 2006, s.54).

World Wide Web'in ortaya çıkışı hayran kurgularının arşivlenmesi için uygun bir platform oluşturmuştur. 1994 sonlarında kurulan, *GeoCities* hayranların hayransı içeriklere ayrılmış siteleri ve hayran kurgu arşivleri oluşturmak için kullandıkları ilk ücretsiz internet sitesi sunucusu olmuştur (McBride, 2014). Site, kodlamanın elle yapılmasını gerektiriyordu ve kurguların formatlanıp sınıflandırılması saatlerce emek gerektiriyordu (McBride, 2014). Kullanıcılar, öykülerini Usenet'e arşiv statüsü belirten başlıklarla girmeye ya da öyküleri doğrudan arşivcilere göndermeye başlamışlardı ve arşiv gönüllüleri bu öyküleri formatlayıp dosyalayarak

görüntülenmeleri için koruyorlardı (Versaphile, 2011). Yazarlar arşivlenmeyi reddetme ya da kurgularının arşivden alınmasını talep etme olanağına sahip olsalar da çoğu kurgu, arşiv durdukça korunuyordu (Versaphile, 2011). Bu arşivler tek kullanıcının eserleri ile sınırlı olabildikleri gibi, bütün bir hayranlığın tüm eserlerini bir araya toplamayı hedefleyen merkezi arşivler de olabiliyorlardı (1995'te kurulan ve *X-Files* hayranlığını merkezileştirmeyi hedefleyen "The Gossamer Project" arşivi gibi.) (McBride, 2014). Artık hayransı içeriklere ulaşmak, doğru kişilerle tanışmayı gerektirmiyordu ve hayranlar evlerinden hayran kurguya ulaşabilir olmuşlardı (McBride, 2014).

Bu arşivlerin bir sorunu, site içi arama fonksiyonlarının yetersizliği nedeniyle; kurgular çok ayrıntılı bir biçimde sınıflandırılmadıkça, okuyucuların istedikleri içeriklere ulaşmalarının zorluğuydu (Versaphile, 2011). Belli karakter eşleşmelerinin popülaritesi alternatif eşleştirmeler içeren kurguların görünürlüğü azaltıyor ya da yoğun olarak yeni kurguların girildiği dönemlerde daha eski kurgularına ulaşmak zorlaşabiliyordu (Versaphile, 2011). Bunun ötesinde, arşivcilerin hayranlığa ilgilerini yitirmeleri, sitelerle ilgilenecek vakit bulamamaları ya da ölmeleri sonucu, arşivler merkezi arşivcilerini sitenin gelişimine ve diğer idari fonksiyonlarına ulaşımı imkansız kılacak şekilde yitirebiliyorlardı (Versaphile, 2011). Bu kayıplar hayran kurgu yazarlarının kendi öyküleri üzerindeki kontrollerini ellerinden aldığı gibi, özellikle merkezi arşivler durumunda bir hayran topluluğu için yılların hayransı birikiminin bir anda yok olması anlamına gelebiliyordu (Versaphile, 2011).

1990'ların sonlarına gelindiğinde, hayranlar, kurguları otomatik olarak formatlayan ve arama yapılmasını sağlayan veri tabanlarında depolayan yazılımlar geliştirmeye başlamışlardı (Coppa, 2006, s.53). Daha önceleri, hayranlığa giriş eski hayranların yol göstermesini ya da toplantılara katılıp hayran ortamlarını tanımayı gerektirirken, çevrimiçi iletişim hayranlara doğrudan bir araya gelmeden iletişim kurma imkânı tanımış; uluslararası hayranları, daha genç hayranları ve daha önce hayranlıkla karşılaşma imkânı olmayan hayranları da hayran kültürünün içine çekmiştir (Versaphile, 2011). medya hayranlığının büyük kısmı, özelleştirilmiş mail listelerine taşınmaya başlamıştır. ONElist, Topica ve eGroups gibi hizmetler email listelerinin kolaylıkla kurulmasını ve yönetilmesini sağlamışlardır (Versaphile,

2011). Usenet'e kıyasla bu hizmetler daha kişisel, spesifik ve daha iyi korunan hayransı alanlar sunuyorlardı (Versaphile, 2011). Pek çok mail listesi sınırlı konulara ayrılmıştı ve kullanıcıların tek hayranlık içinde bile çeşitli ilgilerini takip edebilmek için çeşitli listelere üye olmaları ve aynı yazıları farklı gruplarda tekrar tekrar paylaşmaları gerekmekteydi (Versaphile, 2011).

FanFiction.net (1998) ve LiveJournal (1999) sitelerinin kurulması çevirimiçi hayranlık için iki büyük gelişme olmuştur. FanFiction.net'in açık kayıt sistemi en küçük hayranlıklardan bile insanların herhangi bir yazılım ya da html bilgisine sahip olmalarını gerektirmeden hayran kurgu yazıp yayınlamalarını sağlamıştır (McBride, 2014). Bundan da önemlisi, sitenin yorum fonksiyonu hayranların yalnızca site içerisinde değil, buldukları hayranlıklar içerisinde alt topluluklar oluşturmalarına neden olmuştur (McBride, 2014). LiveJournal, site büyümesini kontrol etmek amacıyla baştan davetiye ile üye aldığından erişilebilirliği daha az idi (McBride, 2014). Bu uygulama 2003'te kaldırılınca site, arkadaş listeleri, yorum dizileri ve topluluklar oluşturmayı sağlayan uygulamaları sayesinde büyük bir hayranlık alanı haline gelmiştir (McBride, 2014). E-mail listelerinin yerini kişisel blog teknolojisi almaya başlaması, hayranların kendi ilgilerine göre hayransı ortamlar bulmanın ötesinde kişisel düzeyde takip ettikleri hayranları seçme imkânı bulmaları anlamına gelmektedir. (Coppa, 2006, s.57). Site içi gruplandırma ve arama fonksiyonlarındaki gelişmeler, küçük hayranlıkların görünürlük kazanmasını ve özellikli hayransı ilgilerin etrafında oluşan kültürlerin var olmasını sağlamıştır. LJ içerisinde, hayranlar içeriklerini istedikleri gizlilik veya açıklıkla paylaşarak kendi alanlarını oluşturma ve birbirleriyle arkadaş olarak başka hayranların faaliyetlerini takip etme olanağına sahip olmuşlardır. Aynı zamanda site, içerisinde topluluklar oluşturma ve kişisel günlükler dışında topluluk içerisinde hayranlığa özgü tartışmalar yapmak ya da hayran kurgu paylaşmak gibi grupça yapılan etkinliklere de uygun bir ortam sağlamıştır. Fakat uzun süre hayran kurgu yazarları, kurgularını LJ içerisindeki bu toplu alanlarda paylaşmak yerine kendi kişisel günlüklerindeki öykülerinin duyurumunu yapmak için kullandıklarından bu alanlar merkezi bir arşiv sağlayamamışlardır (Versaphile, 2011).

1999'da *Harry Potter* serisi, üçüncü kitap *The Prisoner of Azkaban*'ın (*Azkaban Tutsağı*) çıkışıyla büyük bir popülerlik kazanmaya başlamış ve çevirimiçi

ortaya çıkan ilk hayranlık olmuştur. *Harry Potter and the Philosopher's Stone* (*Harry Potter ve Felsefe Taşı*, 1997) ile, büyük ölçüde çocuklara ve yeni ergenlere yönelik olarak başlamış olan bu kitap dizisini, hayran kitlesinin gençliği ve tecrübesizliği nedeniyle yeni bir kuşağı hayranlığın kapsamlı dünyasıyla tanıştıran bir tür eşik görevi görmüştür (McBride, 2014).

Yeni sosyal medyanın, hayranların birbirlerine kolayca ulaşabildikleri, herkese açık ve iletişim kurmak için fiziksel birliktelik gerektirmeyen bir alan sunmasıyla birlikte internette büyük hayran kurgu arşivleri ortaya çıkmış; spesifik hayran gruplarına hitap eden siteler, bloglar, hayran kurgu tavsiye listeleri oluşturulmaya başlamıştır. 1998'de kurulan FanFiction.net, 2000'li yıllarda internetteki en büyük kurgu arşivine dönüşmüş, 2006 yılında sadece *Harry Potter* serisine ait 200.000'i aşkın kurgusal öykü barındırmaya başlamıştır (Coppa, 2006: 57).

Günümüzde, yeni araç ve teknolojilerin ortaya çıkışıyla, internet hayranların neredeyse tüm ihtiyaçlarını karşılayabildiği bir alana dönüşmüştür (Güldenpfennig, 2011, s.12). Hayranlar sosyal medyada birbirleri ile irtibata geçebilme, toplantılar düzenleme olanağına sahiptirler. YouTube gibi siteler sayesinde sevdikleri film ve dizilerin sahnelerini yeniden izleyebilmekte, ya da bu içerikleri yeniden kurgulayıp paylaşabilmektedirler. FFN, Deviantart, Tumblr, Archive of Our Own gibi siteler hayranlara kolaylıkla eserler üretebilecekleri ve paylaşabilecekleri ortamlar sağlamıştır. Buna ek olarak Twitter, FaceBook, Reddit gibi siteler hayranlarla medya üreticilerinin aracı olmadan birbirleri ile irtibata geçebilmelerine olanak tanımıştır. Hayranlığın bu artan görünürlüğü, hayranların medya içerikleri üzerindeki etkisini arttırmış ve bu içeriklerin oluşumundaki faktörlerden biri haline getirmiştir.

1.2.Kavramsal Çerçeve

Pek çok alt kültür gibi, hayranlık da kendine ait bir jargon geliştirmiştir, fakat hayranlığa ilişkin kavramlar sürekli evrilmekte, hayranlıktan hayranlığa değişiklik göstermekte ve tartışılmaktadır Bu bölümde, çalışmada kullanılan temel kavramlar, hayransı jargon ve bunların Tff.net kültürüne nasıl uyarlandığı üzerinde durulacaktır.

Hayranlık, İngilizce *fandom* sözcüğüne karşılık gelmektedir. *Fandom*, sözcüğünün kökenleri tam olarak bilinmemekle birlikte, hayranlar arasında, "*fanatic*

domain”den (hayran alanı) kısaltılmış olduğu genel kabul görmektedir (McAspurren, 2012). Aynı zamanda, hayran sözcüğünün (*fan*) sonuna *-dom* eki getirilmiş gibi kullanılmaktadır. İngilizce *-dom* eki, Türkçe’deki *-lik/lık* eki gibi, sözcüğün sonuna gelerek, ona, birinin veya bir şeyin varlık durumu (*freedom* – özgürlük) ya da biri ya da birilerine ait alan (*kingdom* – krallık; *princedom* – prenslik gibi.) anlamı kazandırır (Merriam-Webster Dictionary, 25.07.2015). Bu çalışmada hayranlık, yaygın kullanımlı, hayran olma durumu anlamının dışında, belli bir medya etrafında toplanmış hayranlara ait alanları ifade etmek için kullanılmaktadır. Örn. *Harry Potter* hayranlığı dendiğinde, *Harry Potter*’a hayran olma dışında, bu hayran topluluğunun bir araya geldiği alanlar ve kendilerine özgü dilleri ve kültürel pratikleri de ifade edilmektedir.

Hayran kurgu kavramı, 1960’larda ortaya çıkmıştır; fakat edebiyat geleneğinde, var olan bir kanonun olayları ve karakterleri kullanılarak metinler üretme eskiden beri süre gelen bir uğraşdır ve hayran kurgu yazımının ne zaman başladığı tartışma konusudur (Pugh, 2005, s.25). Derecho, tam olarak ne tür eserlerin hayran kurgu sayılabileceği ve bunun uzantısı olarak hayran kurgunun ne zaman ortaya çıkmış olabileceği tartışmalarında iki temel yaklaşımdan söz eder (2006, s.62). Bunların ilki, hayran kurgunun efsaneler ve mitolojiye dayanan, binlerce yıllık bir uğraşı olduğunu ve kendini hayran olarak tanımlamayan yazarların eserlerinin de hayran kurgu sayılması gerektiğini söyler ve edebiyat tarihi ile hayran kurgu tarihinin ayrı tutulamayacağını savunur. İkincisi bir görüş ise, hayran kurgunun hayran kültürlerinden doğduğunu ve yalnızca bu topluluklara özgü olduğunu söyler ve hayran kurgu yazımını 1960’ların *Star Trek* fanzinlerine, ya da en erken 1920’lerdeki Jane Austen ve *Sherlock Holmes* topluluklarına dayandırır. Burada ortak nokta, hayran kurgunun bir kaynak eser gerektirmesidir.

Pugh, hayran kurguyu kaynak materyali kitap, film ya da televizyon dizileri olan ve kabul edilmiş bir karakter, yer ve olay kanonunu kullanarak üretilmiş resmi, gayriresmi, ücretli ya da ücretsiz edebi eserlerin tümü olarak tanımlamaktadır (2005, s.25-26). Pugh’nun getirdiği bu tanım, birkaç sorun barındırmaktadır, bunlardan ilki, kaynak medyanın unsurları kullanılarak yazılmış tüm eserlerin hayranlık çerçevesinde yazılmak zorunda olmamasıdır. Bazen yazarlar, beğenmedikleri bir medya metnini eleştirmek veya yermek için de hayran kurgu yazabilmektedirler.

Antihayranlık (*anti-fandom*) adı altında üretilen bu eserlerin hayran kurgu sayılması gerekip gerekmediği üzerine düşünmek gerekmektedir. İkinci sorun, bu tanımın hayranlar ve telif hakkı sahipleri arasındaki yaratıcı hak ve iktidar çekişmesini görmezden gelmesidir. Ücretli eserler, telif hakkı sahiplerinin onayından geçmek ve kanonla belli bir uyum içinde olmak durumundadırlar⁶. Hayranlar, telif hakkı ihlali nedeniyle hukuki sorunlar yaşamamak için büyük ölçüde bir hediye ekonomisi içerisinde üretim ve takas yapmaktadırlar (Hellekson, 2009, s.114). Hellekson ve Busse bu süreci şöyle tanımlamışlardır:

“Şöyle başlar. Sanal dünyada bir yerde, birisi ‘Çok kötü bir gün geçirdim! Şenlendirilmeye ihtiyacım var’ der. Kısa bir süre sonra bir arkadaşı bir hayran öyküsü paylaşır ve ithaf eder: ‘Sana yazdım tatlım – en sevdiğin eşleme ve bolca sevecen seks. Umarın neşeni yerine getirir!’ Üçüncü bir kişi dâhil olur: ‘İnanmıyorum ne güzel bir kurgu! Gay penguen seksi kimin aklına gelirdi? Olmuş! Bayıldım!’ Bir başkası, ‘Gay penguen seksi mi?’ diye ekler ve bunu komik bularak beş dakikada gay penguenlerin seks yapması üzerine bir şiir yazar ve onu paylaşır. Yorumlarda biri “Şiirden iki satır imzama koymak için alıyorum,” diye haber verir ve sonra da şiir üzerine üç paragraflık bir öykü parçası yazmaya koyulur, bunun sonucunda – neyse, anladınız.” (Hellekson & Busse, 2006: 5)

Busse ve Hellekson’un biraz parodileştirerek verdikleri bu örnek, hem hediye ekonomisi içinde hareket etmenin, hayranlara getirdiği özgürlük hem de hayranlar arasındaki etkileşime vurgu yapmaktadır. Hediye ekonomisi, maddi çıkarları bulunmayan hayranlara, yasal güç sahiplerinin izin vermeyeceği içerikler üretme imkânı sunmaktadır.

1.2.1. Kanon

Kanon (*canon*), hayran kurguya ilişkin temel bir kavramdır. Pek çok hayransı alanda, bir kitap serisi, televizyon programı ya da film serisi için “kanon”

⁶ Telif hakkı süresi dolmuş ve serbest kullanım alanına girmiş eserler için durum farklıdır.

sözcüğünün kullanıldığına sıkça rastlamak mümkündür. Yüksek kültür ya da edebiyattaki yerinden ziyade; popüler kültür bağlamında, kanon, olay örgüsü ve karakterlerin tutarlılığı anlamına gelmektedir. Popüler medya hayranları; belli karakterlere, kurmaca dünyalara ve olay örgülerine yaptıkları yatırım arttıkça, hikâye içinde belli bir tutarlılık ve akıcılık arayışına girmektedirler (Chaney ve Liebler, 2007, s.3). Hayranlık bağlamında, kanon, yaratıcısı ya da yayıncısı tarafından “resmi” olarak kabul edilen, belli bir olay örgüsü ve(ya) karakter geçmişini içselleştirmiş bir eser olarak tanımlanmaktadır. Çoğunlukla, kanon üzerinde söz hakkının evren yaratıcısına ait olduğu kabul edilse de, hayranlar zaman zaman yazarların karakterleri anlayamamış olduğuna, politik görüşlerinin evreni yanlış yorumlamasına sebep olduğuna ya da maddi kaygılar nedeniyle evren ve karakter bütünlüğüne ihanet etmiş olduğuna kanaat getirebilmekte ve resmi kanondaki bazı unsurları reddedebilmektedirler. Bazen de kanonda yer almadığı halde kabul edilmiş hikâye örgüleri ve karakter yorumlamalarına ilişkin bazı fikir ve yorumlamalar, hayranlar tarafından yaygın olarak doğru kabul edilirler (Chaney ve Liebler, 2007, s.1). Bir hayran topluluğunun, hayran metinlerinde ısrarla tekrar ederek, kanon tarafından desteklenmediği, hatta bazen doğrudan kanona ters düştüğü halde, gerçeklik kazandırdığı bu alternatif anlatılara **fanon** adı verilmektedir (Hellekson & Busse, 2006, s.9).

Fanon dışında, bir hayran kurgu farklı şekillerde kanona müdahale ederek anlatıyı anlam değişikliğine uğratabilir. **Canon Divergence** (kanondan sapma), olay örgüsünün ya da karakterlerin yazar tarafından bilinçli olarak kanona aykırı şekilde ele alındığı kurgular için kullanılmaktadır. Bu tür kurgular, “X karakteri ölmeseydi de yaşasaydı ne olurdu?” ya da “Y ve Z karakterleri o anda değil, iki ay sonra tanışsalardı ne olurdu?” gibi sorulardan yola çıkarak, kanondaki belli bir olayı görmezden gelir ya da farklı bir biçimde olmuş kabul ederek yazılırlar (anonim, bt c).

OOO (“Out of character” veya “Out of canon” – karakterdışı ya da kanondışı), karakterin kanondakinden farklı olarak resmedilmesini ifade eder ve yazarın bilinçli olarak yapmadığı zamanlarda olumsuz olarak kullanılır. Karakterlerin yorumlanması, çok öznel olması nedeniyle her hayran kurguyu OOO bulan birileri çıkabilmektedir, o yüzden eğer kanona doğrudan zıt düşmüyorsa kullanılmaması uygun görülür (anonim, bt b). Bazen hayranlar, kanonda karakterin ele alınışının

bozulduğuna kanaat getirip, kanon için de OOC ithamını kullanabilmektedirler (anonim, bt b). Bilinçli olarak OOC yazılan kurgular; karakteri kanonda sahip olduğundan farklı birtakım kişilik özellikleriyle resmederek bu seçimlerin anlatıyı nasıl değişikliğe uğrattığını göstermeye yarayabilirler.

AU (*Alternative universe* – alternatif evren), kurgularda karakterler kanon evreninden alınarak, başka bir gerçeklik içine yerleştirilirler. AU'nun kendi içinde yaygın kullanımlı alt türleri vardır. Örneğin, *gender bending* ya da *gender changes* (cinsiyet değişiklikleri), kanon karakterlerinin birinin ya da bir kaçının olduğundan farklı bir cinsiyette yazıldığı kurgulardır. *Magic AU* normalde içinde fantastik öğelerin bulunmadığı bir kanonu sihirli bir alternatif evren içine yerleştirir. Bazı hayranlıkların kendi içlerinde yaygın olarak kullandıkları AU'lar vardır. *Game of Thrones* veya *A Song of Ice and Fire* hayranlığında Westeros'u çağdaş bir toplum olarak resmeden modern AU'lar çok yaygındır. *Skyfall* sonrası James Bond hayranlığında, yaygın olarak karakterlerden birinin kahvecide çalıştığı *coffee shop AU* lar yaygınlaşmışlardır.

Crossover kurgularda yazar, farklı evrenlerden karakterler, olay örgüleri ve evren kurallarını harmanlar ve kendisine hitap eden, farklı yaratıcılara ait evrenler arasında bir denge yaratma girişiminde bulunur (Mathew & Adams, 2009). Sıklıkla yazılan bazı *crossover* lar, zamanla kendilerine ait isimlere sahip hale gelmişlerdir. Örneğin, *Skyfall* filmindeki Q karakteri, BBC'nin *Sherlock* dizisindeki Holmes kardeşlerin en küçüğü olarak fanonda belli bir kabul bulmuştur ve bu varsayımın yazılan kurgulara genellikle *Bondlock* (James Bond ve Sherlock'tan) adı verilmektedir.

OC, *original character* (özgün karakter) anlamında kullanılır. Hayran kurgu yazarının kendi icadı olan bu karakterler, anlatı içerisinde kilit rollerde olabilecekleri yan karakterler küçük ve önemsiz karakterler olarak da yazılabilirler. Bunun bir alt türü olan, **Mary Sue**, öykünün merkezine yerleştirilen, yazarın abartılı bir temsili olarak görülen, özgün karakteri ifade eder. Yalnızca hayran kurgularına özgü bir terim değildir. Genellikle, kanonik karakterleri arka plana iterek, günü kurtaran ve erkeği elde eden, üstün özelliklere sahip yüzeysel bir karakter olarak görülür (Hellekson & Busse, 2006, s.11)

1.2.2. Türler ve Etiketler

Hayran kurguları, tür ve sınıflandırma açısından geleneksel edebiyata göre farklılık gösterirler. Popüler kültür bağlamında türü, metnin okuyucu/izleyici/dinleyiciye vaat ettiği temel unsurlar olarak tanımlamak mümkündür (Gaiman, 2008). Hayran kurguda, alışık olduğumuz, aksiyon, romantik, fantastik gibi türler, çoğunlukla romantik ilişkinin içerisinde bulunduğu bağlam olarak işlev görürler (Driscoll, 2006, s.83). Anlatının merkezine alınan karakterler ve aralarında tasvir edilen ilişki, okuru kurguya yönlendiren temel vaat olarak türün yerini alır.

Hayran kurguları karakter ilişkilerine bağlı olarak, temelde üç türe ayrılır: *gen*, *het* ve *slash*. Bu türler **karakter eşlemelerini** (*pairing*) ifade ederler. Anlatının içerisinde romantik eşleme barındırmayan öyküler, **gen** olarak sınıflandırılırlar. **Het**, öykü içerisinde heteroseksüel bir çift bulunduğunu ifade ederken, **slash** homoerotik bir ilişkiyi ifade eder. *Slash* denildiğinde, genellikle iki erkek arasında bir birliktelik içeren öyküler anlaşıldığından, iki kadın arasında bir ilişkiyi ifade etmek için genellikle **femslash** ifadesi kullanılır.

Slash, sözcüğü *Star Trek* serisi hayranlığından gelmektedir ve İngilizce taksim işaretini karşılamaktadır (anonim, bt a). Başlarda taksim işareti kullanımı (“Kirk/Spock” veya kısaca “K/S” şeklinde) kurguda Kirk ve Spock karakterlerinin arkadaşlığının merkezde olduğunu ifade ederken, zamanla kullanımı karakterler arasında romantik ya da erotik bir ilişkiyi ifade eder hale gelmiştir (anonim, bt a). Günümüzde tüm eşlemeler bu şekilde ifade edilmektedir (Sherlock Holmes/John Watson, Aragon/Arwen, gibi). Bazı yaygın eşlemeler karakterlerin isimlerini birleştirerek de ifade edilebilmektedir (John Watson/Sherlock Holmes yerine Johnlock, Thor/Loki yerine Thorki gibi).

Karakter eşlemeleri için, *relationship*in kısaltılmış hali olarak **ship** de denmektedir. *Ship*, birlikte görülmek istenen karakterleri ifade etmek için isim olarak kullanımının yanısıra iki karakterin bir araya gelmesini istemek anlamında fiil olarak da kullanılabilir (“*I ship K/S*”). Bir hayran bir kanonda birden fazla eşlemeyi

destekliyor olabilir, fakat bunların içerisinde merkeze aldığı ve en çok tercih ettiği bir eşleme varsa bu **One True Pairing (OTP)** olarak ifade edilir. Hayran kurguları her zaman aşk ya da cinsellik odaklı olmayabilirler, ama ikisini de hiç içermeyen öykülere nadiren rastlanır (Driscoll, 2006, s.83).

İlişki türüne ek olarak, hayran kurguları **derecelerine** göre sınıflandırılırlar. Tff.net İngilizce sitelerdeki derecelendirme sistemini, öykülere renkler vererek kendine uyarlamıştır. **Yeşil**, her yaşta okuyucuya (*general audiences*); **sarı**, 13 yaş ve üzeri kullanıcılar için (*teen and up*), **turuncu**, 18 yaş üstüne (*mature*) uygun içerik ifade eder. **Kırmızı** öyküler ise, 18 yaş altı için uygunsuz, içeriğinde okuyucuyu rahatsız edebilecek unsurlar bulunan (*explicit*) kurgular için kullanılmaktadır. Hayran kurguları yazar tarafından, uygun gördüğü şekilde derecelendirilir ve çoğu zaman okuyucu için bir uyarı işlevi görür. Daha yüksek dereceler, zaman zaman okuyucu çekmek için reklam işlevi de görebilir (Hellekson & Busse, 2006, s.10).

Tür ve derece bilgisi dışında hayranlar kurgularını etiketleyerek okuyucularına öyküden ne bekleyebileceklerine dair bilgi verirler. Şiddet, cinsellik, küfür, argo, karakter ölümü gibi uyarıların yanısıra öykünün konusuna dair de etiketler mevcuttur. **Hurt/comfort** (acı/iyileşme) kurgunun karakterlerin birtakım acı ve zorlukları aşmasını konu aldığını belirtir. **Fluff**, karakterlerin aşkın mutluluğunu yaşayacakları yumuşak bir öykü anlamına gelir. **PWP** ("Plot? What plot?" ya da "Porn without plot"), kurgunun konuya odaklanmadan yalnızca cinsel içerik amaçlı yazıldığını ifade eder. Tff.net sitesinde PWP yerine **smut** etiketi kullanılmaktadır. Tff.net'te içerisinde şiddet, taciz, tecavüz, intihar, cinayet, ölüm gibi temaların bulunduğu öyküler için **Dark** (karanlık) etiketi kullanılmaktadır. **Angst**, karakterlerin duygusal sarsıntılar yaşadığı karanlık öyküleri ifade eder. **A/S/U** (alkol/sigara/uyuşturucu) kurguda zararlı madde kullanımı veya bağımlılık olduğunu göstermektedir.

3. BULGULAR

Tff.net, Glenien, Awakencordy ve Thelake rumuzlu yazarlar tarafından, Türkçe yazılmış hayran kurguları arşivlemek amacıyla 2007 yılında kurulmuş bir sitedir. Site, genellikle forumlarda açılan Hayran Kurgu başlıkları altında veya *Yahoo!* gruplarıyla paylaşılan hayran kurgular için arşiv açığını kapatmak ümidiyle kurulmuştur (Glenien, tb.) Sitede 2015 itibari ile 800'den fazlası yazar olmak üzere yaklaşık 8000 üyesi bulunmaktadır. 2013 yazında hayran kurgu sayısı 1000'lerde iken 2015 Haziran'ında bu sayı 2200'lere yükselmiştir. Ebat olarak AO3 ve fanfiction.net ile kıyaslanamayacak kadar küçük olsa da, medya hayranlığını ve dönüşümsel hayranlığı Türkiye'de şu an en iyi temsil eden web sitesidir ve tek başına bir hayranlık topluluğu olarak görülmesi mümkündür.

Kurucu üyeler yaklaşık 15 yıldır hayran kurguları ile uğraşmaktadırlar ve Türkiye'de hayransı alanların oluşumuna önemli katkıları olmuştur. Özellikle Awakencordy, çeşitli hayranlıklarda yazan, kendi özgün öykülerinin de takipçisi olan bir internet figürüdür ve kullanıcıların bir kısmı kendisinin Tff.net öncesi çalışmaları sayesinde siteye gelmişlerdir. AO3 ve FFN'in aksine, küçük bir site olduğu için, site yöneticilerinin kültürü üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır ve siteye ilişkin kararların kaynağı belli, görünür ve kişisel düzeyde ulaşılabilir.

8 Mayıs 2013 verilerine göre, sitede 4869 üye, 467 yazar, 1714 hikaye (1484 hayran kurgu, 296 özgün eser), 64 hikaye dizisi, 142 site dışı hikaye, 23.113 yorum bulunmaktadır. 1484 hayran kurgununun 946'sı *Harry Potter* evreninde geçmektedir. *Harry Potter*'ı 89 kurgu ile *Supernatural* dizisi takip etmektedir. Site, *Harry Potter* öyküleri ile bir sonra gelen *Supernatural* eserleri arasındaki sayı farkı göz önüne alındığında, pratikte kullanıcıların isterlerse başka konularda da yazabildikleri bir *Harry Potter* hayran sitesi gibidir.

3.1. Anket Çalışması

9-23 Eylül 2014 tarihleri arasında, e-posta yoluyla ulaşılarak 19 Tff.net kullanıcısı ile pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Anket sonuçları ve katılımcılardan e-posta yoluyla gelen yorumlar göz önünde bulundurularak, anket gözden geçirilmiş ve son haline getirilmiştir. 28 Ekim-31 Aralık 2014 tarihleri arasında Tff.net sitesinde link verilerek internet üzerinde gerçekleştirilen anket çalışmasına, dördü pilot çalışmaya da katılmış olan 106 kullanıcı katılmıştır. Toplam katılımcı sayısı 121'dir.

121 katılımcının 98'i kendisini okur olarak tanımlamaktadır; 61'i yazarlık ve 19'u betalık yapmaktadır. Bazı kişilerin birden fazla faaliyeti bulunmaktadır. Ankete dört site yöneticisinin üçü katılmıştır.

3.1.1. Profil Özellikleri

Katılımcıların yaşları 11 ile 35 arasında değişiklik göstermektedir. Yaş ortalaması 19,61'dir, en fazla katılımcı olan yaş 18'dir. Katılımcılar ağırlıklı olarak 14-25 yaş arasındadırlar.

Katılımcıların %90'ı kadındır, %92,5'i orta veya üst orta sosyo-ekonomik seviyede olduklarını söylemişlerdir ve ağırlıklı olarak (%48) lise mezunudurlar (bkz. Tablo 1) 15 kişi çalışmaktadır

Eğitim Seviyesi (Mezuniyet)	Frekans	Ortalama
İlkokul	5	4,2
Ortaokul	15	12,6
Lise	57	47,9
Lisans	35	29,4
Lisansüstü	7	5,9
Toplam	119	100,0
Cevaplamamış	2	
Toplam	121	

Tablo 1: Katılımcıların eğitim durumu

Katılımcılara ek olarak, üniversitede okudukları veya okumakta oldukları bölüm sorulmuştur. 64 katılımcı bu konuda bilgi vermiştir. Sosyal Bilimler ve sanat alanlarında okuyan 32 katılımcı, Fen Bilimleri alanında okuyan 32 katılımcı bulunmakta ve bölümler çok çeşitlilik göstermektedir.

İngilizce Seviyesi	Frekans	Ortalama
Baslangıç	13	10,8
Orta	34	28,3
İyi	41	34,2
çok iyi	32	26,7
Toplam	120	100,0
Cevaplamamış	1	
Toplam	121	

Tablo 2: Katılımcıların İngilizce seviyeleri

Katılımcıların tamamı az veya çok İngilizce bilmektedirler. Tablo 2’de görüldüğü gibi, %60,9 katılımcının İngilizce bilgisi İyi veya Çok iyi seviyededir. Katılımcılardan 55’i başlangıç seviyesi bile olsa en az bir yabancı dil daha bilmektedir. En çok bilinen yabancı dil Almanca’dır (30 kişi). Onu Fransızca (11 kişi), Japonca (8 kişi) ve İspanyolca (7 kişi) takip etmektedir.

3.1.2. Hayranlık ve Hayran Kurguları

Katılımcıların hayran kurguyu keşfettikleri yıllar 1998-2014 arasında değişmektedir. Katılımcıların %92,5’i 2005 yılı ve sonrasında hayran kurguyu keşfetmişlerdir. Katılımcılar ortalama 4 buçuk yıldır genel olarak hayran kurgu ile

bir şekilde uğraşmaktadırlar ve 3 yıldır da Tff.net üyesidirler. Hem Tff.net hem de genel olarak hayran kurgunun en çok keşfedildiği yıl 2012dir.

Diğer katılımcılar internet üzerinde; en yaygın olarak da arama motoru (%48) ve forumlar (%23) aracılığıyla hayran kurgu ile tanışmışlardır. Katılımcıların %18'i arkadaşları üzerinden hayran kurguları ile tanışmışlardır. Bazı katılımcılar, hayran kurgunun varlığından habersiz olarak kendi kendilerine yazdıklarını ve sonradan bunun bir uğraş olduğunu keşfettiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların, çeşitli hayransı sitelere gösterdikleri ilgiyi ölçmek için, diğer siteleri kullanım oranları sorulmuştur. Tablo 3'te görüldüğü gibi, sıklıkla tercih edilen site Fanfiction.net iken, önemli bir bölümün, listelenen siteler dışında siteleri de tercih etmektedirler.

	Cevaplar		Toplam Yüzde
	N	Yüzde	
Fanfiction.net	64	26,3%	61,0%
Tumblr	57	23,5%	54,3%
Archive of Our Own	44	18,1%	41,9%
FaceBook	34	14,0%	32,4%
LiveJournal	18	7,4%	17,1%
Wattpad	11	4,5%	10,5%
Diğer	15	6,2%	14,3%
Toplam	243	100,0%	231,4%

Tablo 3: Katılımcıların farklı bazı hayransı siteleri kullanımı

Katılımcıların %87'si en az bir farklı hayransı sitede faaliyet göstermektedirler En çok tercih edilen site FanFiction.net'tir. FFN, uzun yıllardır hizmet veren, internetteki en kapsamlı hayran kurgu arşividir. Yine ilk üçte yer alan AO3, the Organization of Transformative Works (OTW) tarafından, hayran eserlerini kalıcı olarak arşivlemek için kurulmuş bir sitedir. İçerisinde görsel hayran eserleri ve

*podficler*⁷ de barındırmakla birlikte ağırlıklı olarak hayran kurguları barındırmaktadır. Tumblr, hayransı bir amaçla kurulmamış, tek amacı bu olmayan bir mikroblog sitesidir. İçerisindeki hayransı kitlenin büyüklüğüne dair henüz niceliksel veri bulunmamakla birlikte, hayranların Tumblr kültürünün büyük ve önemli bir parçası olduğu genel kabul görmektedir. Kullanıcıların önemli bir bölümü, FaceBook'u da hayransı bir alan olarak kullandıklarını belirtmişlerdir.

Kullanıcıların kullandıkları diğer hayransı platformların neler olduklarına bakıldığında yoğunlukla kullanılan sitelerin (FFN, Tumblr, AO3, FaceBook) sahipleri ya da yöneticileriyle birebir ilişki bulunmaya müsait olmayan “büyük” siteler oldukları görülmüştür. Bu siteler; yönetim, işlev, kullanıcı özellikleri ve kapsam bakımından Tff.net'e göre büyük farklılık göstermektedirler. Tff.net çok daha küçük bir kullanıcı sayısına sahip ve yöneticilerden gelen kültür içerisinde hareket edilen bir alan olduğundan, kullanıcılar için sınırlı bir hayranlık deneyimi sağlamaktadır.

Site, hayran kurguların çoğu *Harry Potter* hayranlığına ait olan sınırlı sayıda kullanıcıya sahip küçük bir arşiv olduğundan, katılımcılara hem Tff.net içerisinde hem de genel olarak aktif oldukları hayranlıklar ayrı ayrı sorulmuştur.

	Yanıtlar		Geçerli Yüzde
	N	Yüzde	
Harry Potter	84	26,7%	80,0%
Yok	32	10,2%	30,5%
Sherlock	24	7,6%	22,9%
Teen Wolf	22	7,0%	21,0%
Supernatural	21	6,7%	20,0%

Tablo 3: Katılımcıların genel olarak en aktif oldukları hayranlıklar

⁷ *Podfic*, başka hayranlar tarafından bir hayran kurgunun sesli olarak okunduğu kayıtlardır.

TurkFanFiction'da dahil en çok dahil olunan 5 hayranlık	Yanıtlar		Geçerli Yüzde
	N	Yüzde	
Harry Potter	83	27,5%	80,6%
Yok	63	20,9%	61,2%
Teen Wolf	26	8,6%	25,2%
Supernatural	19	6,3%	18,4%
Sherlock	14	4,6%	13,6%

Tablo 4: Katılımcıların Tff.net içinde en aktif oldukları hayranlıklar

Katılımcılardan hayran kurguda tercih ettikleri üç edebi türü ve kendilerini dâhil kabul ettikleri üç hayran topluluğunu sırasıyla belirtmeleri istenmiştir.

	Yanıtlar		Geçerli Yüzde
	N	Yüzde	
Fantastik	74	23,6%	70,5%
Romantik	51	16,2%	48,6%
Bilimkurgu	34	10,8%	32,4%
Aksiyon/macera	33	10,5%	31,4%
Dram	32	10,2%	30,5%

Tablo 5: Katılımcıların hayran kurguda en çok tercih ettikleri türler

Sitede mevcut bulunan türler listelenerek, katılımcılardan hayran kurgularında en çok tercih ettikleri üç türü sırasıyla belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların ilk üç tercihi içerisinde yer alan beş tür Tablo 5'te gösterilmektedir. Tür etiketi sitedeki öykülerin yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ünde bulunmakla birlikte, sitedeki kurguların çoğu fantastik evrenlerde geçmektedir ve katılımcıların %70'i fantastik türde hayran kurgulara yöneldiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların 98'i okurdur, 61'i yazarlık ve 19'u betalık yapmaktadır (TFF içerisinde. Bazı kişilerin birden fazla faaliyeti bulunmaktadır). Ankete site yöneticilerinden 3'ü katılmıştır.

3.1.3. Tutum Soruları

Katılımcılara, hayran kurgu tercihlerini etkileyen unsurlar, özgün edebiyat ve hayran kurgu arasındaki fark, kanon ve hayran kurgu ilişkisi, sanal ortam dışında hayranlık deneyimi ve başka hayran kurgu sitelerine kıyasla TurkFanFiction.net'i nasıl bulduklarına ilişkin, beşli likert ölçeği ile hazırlanmış, toplam 43 tutum sorusu sorulmuştur. Sorular başka bir anket çalışmasına dayandırılmadan literatür taraması ve farklı hayransı ortamlardaki tartışmalar ve metaanalizlere dayanarak mümkün olduğunca kapsamlı hazırlanmıştır. Pilot çalışma gerçekleştirildikten sonra, tutum soruları sonuçlar ve katılımcılardan gelen yorumlara dayanarak yeniden gözden geçirilmiş ve son haline getirilmiştir.

Kullanıcı profillerinin genel olarak benzerlik göstermesi nedeniyle, anti-imaj korelasyonu gerçekleştirildikten sonra faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Anti-imaj korelasyonu sonuç tablosuna göre; “Basılı kitaplarda tercih etmediğim türlerde hayran kurgu okurum,” “Kanonu kapanmış fandomların kurgularını okurum,” “Dâhil olmadığım fandomların kurgularını okurum,” “İki evreni karşılaştıran (crossover) kurgular okurum,” “Turuncu veya kırmızı dereceli kurgular okurum”ve “AU ya da kanondışı kurgular okurum” ifadeleri çıkarılmış ve geri kalan 38 ifade ile faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz 12 faktör grubu olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bunlardan ilişkili olanlar birleştirilerek, aşağıdaki 7 grup elde edilmiştir:

- 1) Hayran kurgu tercihlerini yönlendiren faktörler
- 2) Hayran kurgu – kanon ilişkisi
- 3) Kanona kıyasla hayran kurgu
- 4) Hayran kurgunun değeri
- 5) Okur-yazar etkileşimi
- 6) Gerçek hayatta hayranlık
- 7) Başka hayran kurmaca sitelerine kıyasla TurkFanFiction.net

Her soru grubunun sonunda, katılımcılara bu konuyla ilgili eklemek istedikleri olup olmadığı açık uçlu olarak sorulmuştur. Soru grupları değerlendirilirken, katılımcı yorumları ile örneklendirilecektir.

3.1.3.1. Hayran Kurgu Tercihlerini Yönlendiren Unsurlar

	Ortalama	Mod
<i>Fandom</i>	4,09	5
Karakter Eşlemeleri	3,97	5
Tür	3,69	5
Kurgunun Bitmiş Olması	3,26	4
Yazar	3,24	4
Kurgunun Uzunluğu	2,91	3
Uyarılar	2,80	1
Derece ⁸	2,52	1

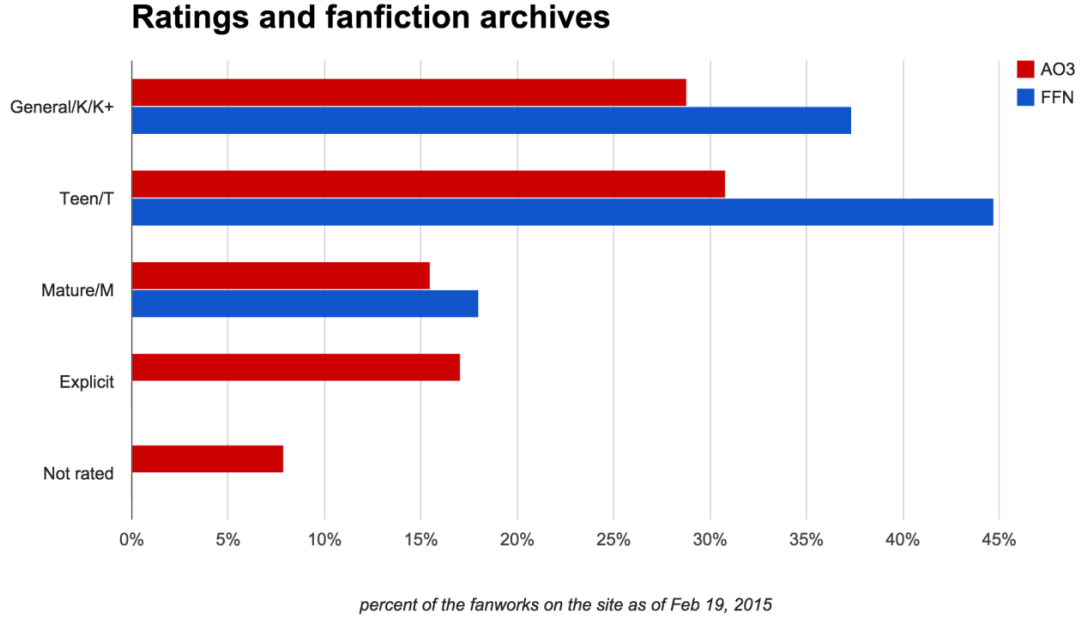
Tablo 6: Katılımcıların hayran kurgu tercihlerini yönlendiren unsurlar

Batılı hayran kurgu tercihlerinde en etkili unsurların karakter eşlemeleri ve derecelendirme olduğu ve bunların geleneksel türlerden daha etkili olduğu söylenmiştir (Driscoll, 2006, s.84-85). Tff.net için de, hayran kurgu tercihlerini yönlendiren unsurlar içerisinde en yüksek değerler, hayranlık ve karakter eşlemelerine verilmiştir.

Tff.net İngilizce sitelerdeki derecelendirme sistemini, öykülere renkler vererek kendine uyarlamıştır. **Yeşil**, her yaşta okuyucuya (*general audiences*); **sarı**, 13 yaş ve üzeri kullanıcılar için (*teen and up*), **turuncu**, 18 yaş üstüne (*mature*) uygun içerik ifade eder. **Kırmızı** öyküler ise, 18 yaş altı için uygunsuz, içeriğinde okuyucuyu rahatsız edebilecek unsurlar bulunan (*explicit*) kurgular için kullanılmaktadır. Sitede derecelerine göre kurguların dağılımı oldukça birbirine

⁸ Derece etkisi pilot çalışmada sorulmamıştır.

yakındır: yeşil (503), sarı (394), turuncu (450) ve kırmızı (382). Şekil 1’de FFN ve AO3 için derecelerin dağılımı verilmiştir. Sitenin yaş dağılımı, AO3 ve FFN’e kıyasla daha küçük olsa da turuncu ve kırmızı dereceli kurguların oranı Tff.net’te daha yüksektir. Yine yaş ortalamasının düşüklüğüne rağmen, katılımcılar için derece önem taşımayan bir unsur olarak görünmektedir.

Şekil 1: AO3 ve FFN sitelerinde derecelerine göre hayran kurgu dağılımı⁹

Hayran kurmaca tercihlerini etkileyen unsurların ağırlıklı olarak içinde bulunulan hayran kültürüne ait unsurlar oldukları görülmektedir. Katılımcılara, hayran kurmaca tercihlerini etkileyen başka faktörler varsa eklemeleri istenmiştir. Sıklıkla tekrar eden özellikler dil ve anlatım özellikleri ile karakterlerin nasıl ele alındığıdır. Eklemelerden öykünün edebi kalitesinin önemli bir unsur olduğu ve hayran topluluğu içerisinde vakit geçirdikçe hayranların kendi zevklerine göre hayran kurmaca bulmak için birtakım kısa yollar geliştirdikleri görülmüştür.

⁹ 08.06.2015, <http://destinationtoast.tumblr.com/post/114156457594/toaststats-how-do-ratings-compare-on-ao3-vs>

“Kimlerin favorilerine girmiş olduğu da önem taşır bazen. Çok fazla fic okuyunca bir süre sonra başkalarının 'best of'larından faydalanarak 'iyi' fic buluyorum ben.” – 14 Numaralı katılımcı

3.1.3.2. Hayran Kurgu - Kanon İlişkisi

	Ortalama	Mod
Hayran kurmaca kendimi kanon evrenine dâhil hissetmemi sağlar	3,93	4
Kanonu daha derinlemesine anlamamı sağlayan hayran kurmacalar okurum	3,92	4
Hayran kurmaca yazmak/okumak bana kanon üzerinde söz hakkım olduğunu hissettirir	3,79	4
Kanondan memnun kaldığımda hayran kurmaca okurum	3,61	4
Kanonla ilgili şikâyetlerim olduğunda hayran kurmaca okurum	3,39	4
Kurmacada karakterler ve evrenin kanona uygun olduğu kurmacalar okurum	3,29	4

Tablo 7: Katılımcıların kanon-hayran kurgu ilişkisine bakışları

Hayranlık, katılımcıların hayran kurgu tercihlerini yönlendiren en temel unsur olduğu halde, kanonun niteliklerinin hayran kurguya yönelmede orta düzeyde etkili olduğu görülmüştür (Tablo 8). Birçok hayran kurgu okuru/yazarı için evren ve karakterler, kanon yazarının onları nasıl gördüğünden daha önemli olduğu görülmektedir. Hayran kurgu, kanonu sorgulamak ya da eksikliğini kapatmak için bir yol olarak da görülebilmektedir: Bazı hayranlar hayran kurguyu kanondaki eksik ya da yanlış buldukları şeyleri, kendilerini yazarın yerine koyarak, tamamlayacakları bir ortam olarak görürken, bazıları da aslında kanonun da bir kurmaca olup değiştirilebileceği düşüncesini taşımakta ve kanona sadık kalma kısıtlaması yaşamaksızın alternatif kurgular üretilmesi taraftarıdır.

"Ben yazarın yerinde olsaydım...", gibi; düşüncelerimizin gerçek hayata geçirilmesinde çok harika bir yol gösteriyor. – 104 Numaralı katılımcı

"Aslında hayran kurmaca okumamın kanonla ilgili memnuniyet veya memnuniyetsizliğimle alakası yok. Kanon da bir kurgudur ve hayran kurgu da kurgu kadar kanon olabilir.]” Bu hayran kurgular benim asıl kurguyu farklı açılardan görmemi, düşünmediğim şeyleri düşünmemi sağlar. Beynimi, hayal gücümü çalıştırır. Gerçek hayatta da sabit fikirli olmayıp farklı görüşlere açık olmamı sağlayan, bir olayda aslında farklı tarafların kendince haklı olabileceklerini anlamamı sağlayan, olay hakkında karar vermeden önce değişik insanların değişik görüşlerine kulak vermemin vereceğim karar açısından daha doğru olacağı fikrini bana veren büyük ölçüde hayran kurgularıdır. Aynı evreni, aynı karakterleri farklı insanların farklı bakış açılarıyla, sosyal kısıtlamalara takılmadan, ticari kaygılara girmeden anlatırlar.” – 22 Numaralı katılımcı

Katılımcıların bu konuya getirdiği yorumlar çeşitlilik göstermektedir. Bazı hayranlar için de kanon hayran kurguyu belirleyen unsurdur ve hayran kurgunun kanonla uyum içerisinde olması gerekmektedir.

"Hayran kurmaca kanon olmadan varolamaz, o yüzden kanonla paralel ilerleyen hikâyeleri daha çok tercih ederim.” – 2 Numaralı katılımcı

3.1.3.3.Kanona Kıyasla Hayran Kurmaca

	Ortalama	Mod
Bazı hayran kurmacalar karakterlere kanondan daha sadık kalmaktadırlar	4,04	5
Hayran kurmacada gördüğüm alternatif olay örgülerini kanonda da görmek isterim	3,93	4-5
Bazı hayran kurmacalar evreni kanondan daha tutarlı yansıtır	3,87	4

Tablo 8: Katılımcıların kanon kıyasla hayran kurguyu nasıl buldukları

Bu kategoride hayranlardan kurguyu kanonla karşılaştırmaları istenmiştir. Birden fazla kişi hayran kurguyu basılı ve özgün edebiyatla da karşılaştırmışlardır.

Katılımcıların ankete verdikleri yanıtlarda hayran kurmacadaki karakterlere kanondan daha sadık kalındığı ifadesine büyük ölçüde katıldıkları görülmektedir. Bu da hayranların kanonun karakter oluşumundan sonra, gelişimi sırasında tutarsızlıklar, yanlışlıklar gördükleri ve bundan hoşnutsuzluk duyduklarını göstermektedir. Katılımcılar, karakterler kadar olmasa da evrenin kanondan daha tutarlı yansıtıldığını düşünmektedirler ve hayran kurmacada gördükleri alternatif olay örgülerini kanonda görmeye de olumlu bakmaktadırlar.

Basılı ve özgün edebiyatla karşılaştırmada bir grup katılımcı hayran kurgunun basılı esere kıyasla avantajlarını vurgulamaktadırlar. Birden çok okuyucu internet ortamının özgür ve samimi oluşundan, basılı eserlere kıyasla yaratıcılığı kısıtlayan baskılardan uzak ve serbestçe oluşturuluşlarından olumlu olarak bahsetmişlerdir. Bir okuyucu bunu yazarın rahat ve açık olduğu şeklinde ifade etmiştir. Basılı edebiyatın satış kaygısı güttüğü için de bazı konulara girmekten kaçınabileceği, bazı konuların da sosyal/toplumsal nedenlerle yine yazılı edebiyat için kaçınılan konular olabileceği vurgulanmıştır. İnternet ortamının, büyük ölçüde uluslararası kuralların uygulandığı, bölgesel, toplumsal kısıtlamalar içermeyen bir ortam olması nedeniyle bu tür baskılar yok denecek kadar azdır. Bu baskısızlığın bazen basılı edebiyatın giremeyeceği alanlara girebilmeyi sağlaması önemli bir faktördür. İlgili olduğu konuya çeşitli nedenlerle (yerel, kültürel, ahlaki, geleneksel kısıtlamalar) ulaşamayan okur için seçenek sayısını çoğaltan, alternatif bir kaynak olarak görülebilmektedir.

“Hayran kurmaca basılı edebiyata göre çok daha anlayışlı bir ortamda (internet) var olduğundan, daha özgür ve samimidir.” – 3 numaralı katılımcı

“Hayran kurmaca daha serbesttir. Yazar daha rahat yazar, daha açıktır.” – 57 numaralı katılımcı

“Hayran kurmaca, basılı edebiyatın sosyal/toplumsal olarak el vermeyen konu ve ilişki şekillerine karşılaştırmalı olarak çok daha

büyük bir rahatlıkla girebilmektedir. Dolayısıyla eğer okur bu tür arayışlar içerisindeyse, hayran kurgunun sunduğu seçenek sayısı çok daha fazladır.” – 14 numaralı katılımcı

“Basılı edebiyatta yazarın kitabını satma kaygısı vardır. Bu yüzden bazı konulardan kaçınması gerekir. Yurt dışında bazı ülkelerde bazı konular daha serbest olsa da özellikle ülkemiz şartlarında yazarlar üzerinde çok çeşitli baskılar var. Ancak hayran kurgu için baktığımızda yazarlar daha serbest ve bu serbestlik onların yaratıcılığının kısıtlanmadan sergilenmesini sağlıyor.” – 22 numaralı katılımcı

Bir katılımcı, *Uyumsuz* ve *Klaine* hayranlıklarını örnek göstererek, zaman zaman hayran kurgunun kanon eserinden çok daha tatmin edici olabildiğini belirtmiştir.

“Bazı fandomlarda kurmaca yazarların ve kurguların orjinalden daha etkili, kaliteli ve derin olduğu görülebilir.” – 88 numaralı katılımcı

Öne çıkan bir başka yorum da özgün edebiyatla yapısal farkı üzerinedir. Özgün edebiyat, yazarın evren kurma süreci olarak görülürken hayran kurgunun, ödünç alınmış, başkasına ait bir evren üzerinde olduğu vurgulanmıştır.

“Özgün tamamen sana ait bir şey, hayran kurguda ne kadar farklı bir evren yaratmaya çalışsan da o evreni asıl yaratan sen değilsin, özgünde o evrenin her şekilde yaratıcısı sen oluyorsun.” – 9 numaralı katılımcı

3.1.3.4.Hayran Kurgunun Değeri

	Ortalama	Mod
Hayran kurmaca özgün bir eser kadar yaratıcıdır	4,19	5
Özgün karakter içeren kurmacalar okurum	3,75	5
Kanon tarafından geçersiz kılınmadığı sürece, fanon en az kanon kadar geçerlidir	3,60	4
Hayran kurgudan beklentim satın aldığım bir kitap kadar yüksektir	3,32	4
Hayran kurgu yazarının (yaratıcı açıdan), kanon üzerinde ticari hak sahibi kadar hakkı vardır	2,79	2

Tablo 9: Katılımcılara göre hayran kurgunun yaratıcı değeri

Bu kategoride hayran kurguya verilen edebi değer sorgulanmak istenmiştir. Tablo 10'daki sonuçlara bakıldığında katılımcıların büyük ölçüde hayran kurguyu özgün bir eser kadar yaratıcı buldukları görülmektedir. Fanonu kanon kadar geçerli bulma konusuna yaratıcılığa baktıkları kadar olumlu bakmamaktadırlar ve sahip oldukları özgün bir kitabı hayran kurgudan daha değerli bulmaktadırlar. Hayran kurgu içinde özgün karakter olmasını özel olarak tercih etmemekle birlikte, hayran kurgularında özgün karakter olmasına karşı da değillerdır. Hayran kurgunun özgün eser kadar yaratıcı olduğunu söylemekle birlikte, kanon üzerinde yaratıcı hakkın kanon sahibinde olduğu görüşündedirler.

Katılımcıların yorumlarına bakıldığında, özgün eseri de hayran kurguyu da, farklı nedenlerle, eşit derecede değeli buldukları görülmektedir. Her ikisinin de birbirine göre üstün olduğu durumlar olduğu belirtilmektedir. Özgün eserle ilgili en çok vurgulanan noktalar, özgün eserin yoktan bir evren ve karakter yaratmak gerektiği için daha zor ve dikkat gerektirir olduğudur. Hayran kurguda ise, kanonun varlığı karakter ve evren gelişimi konusunda yazara bir çerçeve sunarak ona kolaylık sağlar.

“Her şeyden önce, ayrıca özgün eser yazan birisi olarak belirtmem gerektiğini düşündüm. Özgün eser bence daha zordur, yeni bir dünya, karakterler ve olay kurgusu yaratmak gerekir. O yüzden

daha çok dikkat ister. Elbette hayran kurgu da en az özgün eser kadar önemlidir ancak bence daha kolaydır, bunun sebebi karakterlerin ve - bazen- olayların/yerlerin belli olmasıdır.” – 28 numaralı katılımcı

“Özgün bir eserde dünyamızı tüm ayrıntılarıyla düşünüp yaratmamız gerekirken, bir hayran kurgu yazarken, kurulu bir dünyayı kendi isteklerimiz doğrultusunda şekillendiriyoruz.” – 50 numaralı katılımcı

Başka bir katılımcı, bu kurulu dünyaları şekillendirmenin, kanondan belirgin bir biçimde sapmayan eserlerde yaratıcılığı kısıtladığını düşünmektedir. Yetkin bir özgün eser yazarının, hayran kurgu yazarına kıyasla çok daha kısıtsız olduğunu söylemiştir.

“AU ve OOC dışında hayran kurgu belirgin bir şekilde kısıtlıdır. Sadece aynı fandomu paylaşanlara hitap eder. Hikâye örgüsü ve karakter gelişimleri zaten bir yere varmıştır. Bu yüzden genel olarak ucu açık bir noktadan devam eder hayran kurgular. Ancak özgün eserler bu konuda çok daha özgürdür. İsteddiği ters köşeyi yapabilir, istediği şeyi ekleyip çıkartabilir. Kimse de yadırgamaz-tabii ki hikâyenin işlenişi belli bir seviyedeyse.” – 42 numaralı katılımcı

Hayran kurgunun, sıfırdan evren yaratmayı gerektirmiyor oluşu, bazı yazarlar için de başka konularda yaratıcılıklarını gösterme imkânı tanımaktadır. Bu sayede yazarlar, daha cesur ve deneysel işler yapabilmekte ve belki özgün bir eserde ele almaya cesaret edemeyecekleri konuları ele alabilmektedirler.

“Hayran kurgu yazarlarının eserlerinde daha rahat olduklarını, fikirlerini okuyuculara aktarırken daha cesur davrandıklarını görüyorum. İki türde de eser vermiş biri olarak hayran kurgu dalında yazarken daha çok eğlendiğimi itiraf etmeliyim.” – 121 numaralı katılımcı

Bir başka katılımcı, hayran kurgunun özgün eser yaratmaktan daha az emek istediği fikrine tamamen karşı çıkmıştır.

“Başka insanların hayal dünyalarında yarattıkları karakterleri onlar kadar (hatta zaman zaman çok daha fazla) sevmek, onlar üzerine en az kendi yaratıcıları kadar düşünmek ve onların sahip olabileceği farklı versiyonlar üretmek oldukça emek isteyen bir iş.” – 37 numaralı katılımcı

3.1.3.5.Hayran Kurguda Okur-Yazar Etkileşimi

	Ortalama	Mod
Yorum fonksiyonu hayran kurgu okur-yazarlığını keyifli kılar	4,55	5
Hayran kurguda okur ve yazar arasındaki mesafe daha kısadır	4,39	5
Hayran kurgudaki etiket ve uyarı sistemi olumludur	4,38	5
Hayran kurguda yazar ve okurlar öyküyü birlikte takip ederler	4,18	4

Tablo 10: Katılımcıların hayran kurguda okur-yazar etkileşimine bakışları

Genel olarak katılımcılar hayran kurgu kültürünün bir parçası olan okur-yazar etkileşimini olumlu bulmaktadırlar (Tablo 11). Hayran kurgudaki yorum fonksiyonu, yazarın ulaşılabilirliği, yazar ve okurun karşılıklı birbirini yönlendirme olanağının hayran kurguyu cazip kıldığı görülüyor. Yorum fonksiyonu ve yazarın ulaşılabilirliği okuyucuların yazım sürecinde doğrudan katılımcı olmalarını sağlıyor. Bu da okur ile

yazar arasındaki mesafeyi kısaltmaktadır. Okuyucular etiket ve uyarı sistemini de olumlu bulmaktadırlar.

Basılı eserde yazarla herhangi bir iletişime girmek mümkün değil, oysa hayran kurguda yazarı tanıma, eserle ilgili yorum, eleştiri yapma ve geribildirim almak olası ve kolaydır. Özellikle parçalar halinde yayınlanan, bitmemiş, hatta yazılma sürecinde olan eserlerle ilgili olumlu-olumsuz görüş bildirme; bazen yazarın teşvikiyle esere yön vermek de mümkün. Bu da hayran kurguyu tercih edilir kılan özelliklerden biri olarak yorumlanmakta. Ayrıca parçalar halinde, aralıklarla yayınlanan bir eserin devamını bekleme süreci de heyecan verici bulunmakta. Katılımcıların bir kısmı yazarla iletişimde olabilme, soru sorma ya da öneride bulunabilme bir bakıma eserin akışına müdahale edebilme imkanı sunması açısından hayran kurguyu basılı esere göre daha samimi bulduklarını belirtmişlerdir.

“Hayran kurgu bana daha samimi geliyor. Çünkü yazarla sohbet edebiliyor ya da hikâye hakkında soru ya da öneride bulunabiliyorum” – 24 Numaralı katılımcı

“Basılı edebiyatta okuyucunun yaratıma etkisi neredeyse sıfırken hayran kurguda okuyucu eserin yazımına doğrudan etki edebilme şansına sahiptir.” – 107 Numaralı katılımcı

“Hayran kurgu bana göre basılı eserlerden daha fazla samimi. Ve bana göre yeni bölümün gelmesini bekleyip heyecanlanmak oldukça eğlenceli.” – 101 numaralı katılımcı

Bir katılımcı, etiket ve uyarı sisteminin tam olarak öyküden ne bekleyebileceğini bilmesini sağladığını söylüyor, basılı kitapta karşılaşılan umduğunu bulamama, hayal kırıklığı faktörlerini daha aza indirdiğini vurguluyor.

“Özellikle filtre sistemine sahip olan sitelerde, tamamen istediğiniz standartlara uygun şeyler okuyabilirsiniz. Bu büyük bir avantaj bence. Basılı kitapların da türü belli olmasına karşın, aradığınız tüm özellikleri bulamayınca sizi tatmin etmeyebilir.” – 84 Numaralı katılımcı (Etiketleme sistemi ile ilgili)

3.1.3.6. Gerçek Hayatta Hayranlık

	Ortalama	Mod
Arkadaşlarım hayran kimliğimden haberdardır	3,67	5
Ailem hayran kimliğimden haberdardır	3,67	4
Sanal ortam dışında hayran kurgudan bahsetmekten çekinmiyorum	3,74	5
Hayransı ortamlar dışında hayranlıktan ve hayran kurgudan bahsettiğimde yadırganmıyorum	3,08	4
Hayransı ortamlarda tanıştığım insanlarla sanal ortam dışında da görüşüyorum	2,97	4
Sanal ortam dışında hayransı etkinliklere dâhil olabiliyorum	2,67	1

Tablo 11: Katılımcıların sanal ortam dışında hayranlık deneyimi

Burada katılımcıların hayransı kimlikleriyle gerçek yaşamları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bulgulardaki en düşük puanlar katılımcıların hayransı ortamda tanıştıkları kişilerle gerçek yaşamda görüşmedikleri ve sanal ortam dışında hayransı etkinliklere katılmadıklarını göstermektedir. Yurt dışında gerçekleştirilen hayran toplantıları gibi etkinliklere sahip olmayan Türk hayranlar, hayranlığı internet aracılığıyla, çoğu zaman bir başkasının yönlendirmesi olmadan, kendi kendilerine keşfetmekte ve sanal ortam dışında birbirlerine ulaşamamaktadırlar. Bir

katılımcı, başka hayranlarla gerçek hayatta buluşmaya alternatif, kendi hayatındaki insanları ait olduğu hayranlığa kazandırmaya karar vermiştir:

“Community dizisini tanıdığım herkese (ve evet herkese) izletmek ve sevdirmek gibi bir misyon edindim, dizi resmen hayatımın bir kısmını kaplıyor. O derece bir etki.” – 6 numaralı katılımcı

Aile ve yakın arkadaş çevresi ve hayransı olmayan ortamlar dışında, hayran kimliğini ifşa etme konusunda ise, hayranların cevapları büyük değişiklikler göstermektedir. Bazı hayranlar gündelik hayatlarında hayran kimliklerini hiç gizlemezken, bazı hayranlar tamamen saklı tutma ihtiyacı duymaktadır. Bir katılımcı yaptığı yorumda, kendisinin çoğu zaman, alacağı tepkinin olumsuz olma ihtimaline karşın hayran kimliğinden bahsetmeyi göze aldığını söylemektedir. Buna sebep olarak da hayranlığın kendisine kazandırdıklarına ihtiyaç duyacak bir başkasına rastlama ihtimali için buna değmesini göstermektedir:

Genellikle bu tarz hayranlığı olmayan insanlara bu konudan bahsettiğimde ya anlamıyorlar, ya anlamak istemiyorlar, ya küçümsüyorlar ya da çok küçük bir kısım olsa da ilgilenip bilgi istiyorlar. Bu fandom olayları çok güzel bir şey aslında. Kurgu olan bir şey hakkında dünyanın dört bir yanından insanlar birbirlerini bularak bir şeyler hakkında kafa patlatıyorlar, teoriler üretiyorlar. Bu gerçek hayatta çoğunlukla sahip olunamayan bir şey. Garip bir aidiyet duygusu veriyor, bazen sıkın olduğunuzda hatırlayıp moralinizi düzeltebileceğiniz bir şey var- sizin gibi insanlar. İşte bu yüzden bu birliği, biri beni anlıyor duygusunu yaşatabileceğim çok az insan olsa da o çok az kısım için aşagılanmayı göze alabiliyorum. Biri de benim için zamanında bunu yaptı çünkü. Ve bugün benim hayatımın çok önemli ve güzel bir parçası bu hayran işleri. Sadece hayran kurgu da değil hayran sanatı, hayran siteleri, hayran kurgu yazarlarıyla girilen fikir alışverişleri... Evet, bazı insanlar garip ve küçükseyen gözlerle bakıyorlar, ama o, o kadar da önemli olmuyor çünkü dünyanın dört bir yanında benim gibi milyonlarca insan var!” – 22 numaralı katılımcı

3.1.3.7.Başka Hayran Kurgu Sitelerine Kıyasla Tff.net

	Ortalama	Mod
Site yönetimi	4,39	5
Sınıflandırma ve arama sistemi	4,30	5
Kullanışlılık	4,08	5
Genel	4,01	4
Kurgu kalitesi	3,76	3
Sosyal ortam	3,76	3

Tablo 12: Başka hayran kurgu sitelerine kıyasla Tff.net

Katılımcılara çeşitli özellikleri bakımından Tff.net’i başka hayran kurgu sitelerine kıyasla ne kadar iyi buldukları sorulmuştur (Tablo 13). Site; yönetimi ve işleyişi bakımından katılımcılar tarafından olumlu bulunurken; kullanıcılar ve içerik olarak vasat bulunmaktadır.

Kullanıcıların kullandıkları diğer hayransı platformların neler olduklarına bakıldığında yoğunlukla kullanılan sitelerin (FFN, Tumblr, AO3, FaceBook) sahipleri ya da yöneticileriyle birebir ilişki bulunmaya müsait olmayan “büyük” siteler olduklarını görmek mümkün. Genellikle bu tür platformlarda site yönetimi denildiğinde sadece kimliğe bağlı olmayan kurallar, düzenlemeler ve uygulamalar akla gelirken konu Tff.net olduğunda site yönetimi dendiğinde kişiler de söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla bu genel olarak sitenin işleyişinden memnun olmasının ötesinde kurucu üyelerin yarattığı kültüre de bağlılık de ifade etmektedir.

Tahminen daha ileri yaşta olan ve daha uzun süredir üye olan katılımcıların eleştirileri sitenin eser kalitesi açısından tatmin edici olmadığı, yeni kuşağın eskiye nazaran daha özensiz olduğu, bunda yaş ortalamasının düşük olmasının rolü olduğu yönünde. Ayrıca eskiye oranla hikâye çeşitliliğinin de azaldığı belirtilmiş.

“Site çoluk çocuğun elinde kitle olarak. Yönetim ve genellikle zihin yaşı 15'in üzerinde olanlar iyi de, ergenler pek hoşuma gitmiyor.”

– 6 numaralı katılımcı

“Elbetteki benim bundan 8-10 sene önce yazdığım şeyler bugünlerde yazdıklarımla karşılaştırılmayacak olsa da, özellikle siteyi keşfeden yeni nesilde zamanında bizim gösterdiğimiz özeni göstermediklerini düşünüyorum. Belki de bu benim hissettiğim devrimin geçtiğinin farketmemle gelen hüsn-ü kuruntum. Ancak öyle olsa AO3 gibi yabancı sitelerde de kalitesizliğe doğru gidiş gözlemlerdim diye düşünmeden edemiyorum.” – 18 numaralı katılımcı

“İlk katıldığım zamanlarda daha aktiftim ancak zamanla bu site ve başka hayran kurgu sitelerinden aradan seçtiğim birkaç yazarın yazma kalitesinin diğer yazarlara göre çok daha iyi olduğunu keşfettim ve kendi sitelerinden onları takip etmeye başladım. Artık sadece arada sırada Harry Potter fandomundan giriş yaptığım ve hala okumak istediğim halde takip ettiğim yazarların yazmaması sonucu bu siteye girip okumamı sürdürüyorum.” – 22 numaralı katılımcı

“Eskisi kadar çeşit ve hikâye bolluğu bulamıyorum artık sitede.” – 24 numaralı katılımcı

“[Kapatılması sonucunda TurkFanFiction'a geçtiğim harrypottercafe.com'da alışık olduğu yorum sistemini, düzenli ve ilgili olarak yorum yapan bir okuyucu grubunu bulamadığım için siteye olan ilgim azaldı.” – 41 numaralı katılımcı

“Kurgu kalitesi olarak kısmında genel değerlendirme aldım, nadiren çok çok iyi yazarlar çıktığını göz ardı edemeyiz.” – 61 numaralı katılımcı

4. SONUÇ

Türkiye’de, hayran kurgu büyük ölçüde gençler tarafından ilgi görmektedir. Hayran kurgu okur-yazarlarının çoğu orta ve üst orta sosyo-ekonomik statüde kadınlardır. Yaş ortalamasının düşüklüğü nedeniyle çoğunlukla lise mezunlardır, ama yaşı büyük hayranlar en azından lisans düzeyinde üniversite okumuşlardır. 25 yaşın üzerindeki kullanıcıların %58’i lisansüstü bir programdan mezun olmuşlardır. Tamamına yakını orta veya üzeri seviyede İngilizce bilmektedir ve çoğu başlangıç düzeyinde bile olsa ikinci bir yabancı dil bilmektedir. Katılımcıların demografik özellikleri, hayran kurgunun çoğunlukla eğitilmiş kadınları kendine çektiği düşüncesi ile uyumludur. Yaş ortalaması, AO3, FFN gibi sitelere kıyasla daha düşüktür, bunda Türkiye’de hayran kültürünün internetin yaygınlaşması ile keşfedilmeye başlamasının etkisi olduğu düşünülmektedir.

Hayranların yaş ortalamalarına bağlı olarak hayran kurguları büyük ölçüde 2005 sonrasında keşfedilmiştir. Hayranlar için hayran kurgunun ve hayransı platformların keşfi, çoğunlukla gerçek hayatlarındaki tanıdıklarından ziyade internet aracılığıyla olmuştur. İnternet dışında hayranlıktan bahsedebilme ve hayran kimliklerinden bahsetmeye yönelik tutumları büyük farklar göstermektedir. Bir kısım hayransı ortamlar dışında hayranlık ve hayran kurgu okur-yazarlıklarından bahsetmekten hiç çekinmiyorken bir kısım da kendilerini ifşa etmeye hiç yanaşmamaktadır. Toplum içerisinde hayranlıktan bahsetmeyi seçen bazı hayranlar ise bu yüzden aşağılanabileceklerinin farkında oldukları halde bunu göze almaya değer bulmaktadırlar. Hayranların bir kısmı gerçek hayatta başka hayranlar ile sosyal olarak görüşebilmektedirler, fakat sanal ortam dışında hayransı etkinliklere dâhil olma imkânı bulunmamasına da bağlı olarak sanal ortam dışında hayranlarla bir araya gelme imkânı bulamayan hayranlar da bulunmaktadır. Bu durum Türkiye’de popüler kültür hayranlığının çok da anaakıma taşınmamış olduğunu düşündürmektedir.

Hayran kurguları, meraklıları için, maddi kaygıların olmadığı, toplumsal beklentiler ve baskılardan etkilenmeyen özgür bir yaratım ve paylaşım alanı

sunmaktadır. Hayran yazarlar ve okuyucular arasındaki etkileşimlilik, aynı zamanda bunu bir topluluk faaliyetine dönüştürmektedir. Yazarlar ve okurların aynı topluluğun üyeleri olmaları, okurlara etkileşime geçme ve birbirlerini yönlendirme imkânı tanımaktadır. Özellikle uzun soluklu kurgularda okurlar yazarın yaratım sürecine birebir dâhil olabilmekte; yazarı eleştirebilmekte ya da teşvik edilebilmektedirler. Bu özellik yazarlar tarafından da tercih edilebilmektedir, pek çok yazar, öykü veya bölüm sonlarına yazar notu ekleyerek, okur katılımını teşvik etmektedir. Etiket ve uyarı sistemi, yazarların da okuyucuyu yönlendirebilmelerini ve kendi yazdıkları türde içerikleri tercih eden okurlarla buluşmalarını sağlamaktadır. Bu karşılıklı katılım, pek çok hayranın hayran kurgudan aldığı zevkin önemli bir parçasıdır.

Hayran kurgu tercihini belirleyen temel unsurlar ait olunan hayranlık ve kurgudaki karakter eşlemeleridir. Kanonun, hayranları tatmin edip etmemesi, hayranların okuma alışkanlıklarını fazla etkilememektedir. Hayran kurgu kanondan doğduğu halde, hayranların kanon etrafında yarattıkları kültür, kanonun kendisinden daha cazip olabilmektedir. Bazı hayranlar, bunu ticari kaygı gütmeyen hayran yazarların, daha özgürce hareket edebilmelerine ve kanon sahiplerinin kaçınacağı konulara girebilmelerine bağlamaktadırlar. Kurguda bazı okuyucuları rahatsız edebilecek içeriklerin bulunduğunu ifade eden uyarılar ve derecelerin okur tercihlerini etkilemiyor oluşu, çoğu okurun da özel olarak aramasa bile toplumsal normların dışında içerikler okumaktan kaçınmadıklarını göstermektedir. Buna ek olarak hayranlar, hayran kurgularının karakterleri ve evreni kanondan daha tutarlı ve başarılı yansıtabildiğini düşünmekte ve hayran kurgudaki olay akışlarını kanona tercih edebilmektedirler.

Bazı katılımcılar özgün eser yazmaktansa var olan bir evren içerisinde hareket etmenin daha sınırlayıcı ve kolay olduğunu düşünmektedir. Bazı yazarlar bu kolaylığı yazma pratiği kazanmak için bir fırsat olarak görmektedirler; bazı yazarlar da özgün eserde cesaret edemeyeceği içerikler ve anlatılar deneyerek kendilerini farklı bir biçimde zorlamak için kullanmaktadırlar. Bazı hayran kurguları, kanona göre tercih edilir bulunduğu ve hayran kurgunun özgün bir eser kadar değerli olduğu görüşü baskın olduğu halde, çoğu hayran, hayran kurgudan beklentisinin ticari bir eserden daha düşük olduğunu söylemektedir. Hayranlar, yasal hak sahipliğinin, ticari

eser sahiplerine evren üzerinde daha büyük söz hakkı verdiğini ve kanona müdahale olanaklarının kendi hayransı ortamları ile sınırlı olduğunu hissetmektedirler.

Tff.net kullanıcıları, sitenin sosyal ortamına ve içerisinde bulunan kurguların kalitesine eleştiriler getirmekle birlikte, site kültürüne ve yönetimine olumlu bakmaktadırlar. Siteye dair veriler ile hayranların genel hayransı davranışlarına dair sorulara getirdikleri cevaplar, kullanıcıların daha fazla seçeneğin bulunduğu hayransı ortamlarda da Tff.net içerisindeki benzer şekilde hareket etmeye meyilli olduklarına işaret etmektedir.

Derinlemesine görüşme uygulaması gerçekleştirilememiş olduğundan, katılımcıların kişisel hayranlık tecrübeleri hakkında bilinenler soru gruplarının sonlarında yer alan eklerle sınırlı kalmıştır. Diğer sitelerde ne kadar buldukları, farklı hayransı faaliyetler içerisinde bulunup bulunmadıkları, kendi içinde buldukları TFF.net topluluğunu nasıl değerlendirdikleri, ticari medya üreticisi ile hayran arasındaki ilişkiyi nasıl yorumladıkları, neden Batı menşeiili eserler etrafında bir yerel kültür içerisinde yer alma ihtiyacı duydukları gibi konularda ayrıntılı bilgi alınamamıştır.

Tff.net sitesi, küçük ve kullanıcılara sınırlı imkânlar sunan bir alandır. Tumblr, FFN, AO3 gibi sitelerde, hayranlığı tamamen farklı şekillerde tecrübe eden Türk hayranlar bulunması ihtimalini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bunun dışında, çeşitli forumlarda ve sosyal medya platformlarında Türk medyası etrafında hayransı üretimler yapılmaktadır. Bu konu üzerine yapılacak çalışmalar da Türkiye medyasını farklı bir açıdan görmeyi sağlayacaktır.

İnternetin hızla gelişmesi ve ülkemizde de ulaşılabilirliğinin hızla artması hayran kurguya ilginin de artmasını getirmiş ve getirecektir. Bu durum, 2007'den beri faaliyet gösteren Tff.net'teki üye sayısının son iki yıl içinde ikiye katlanmasında da görülmektedir. Bu nedenle, yurtdışında olduğu gibi Türkiye'de de çeşitli alanlardaki araştırmacıların bu konuya ilgisini artması kaçınılmazdır.

Bu çalışmanın, Türkiye'de yeni yeni ortaya çıkan hayran araştırmaları alanında çalışmak isteyen araştırmacılar için konuyu tanıtmayı ve özetlemeyi açısından yararlı olacağı umulmaktadır.

REFERANSLAR

- Anonim (bt a), 'History of Slash Fandom'. 18.07.2015, http://fanlore.org/wiki/History_of_Slash_Fandom.
- Anonim (bt b), 'Out of Character'. 18.07.2015, <http://fanlore.org/wiki/OOC>
- Anonim (bt c), 'Canon Divergence'. 18.07.2015, http://fanlore.org/wiki/Canon_divergence.
- Adorno, T. (2003). 'Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken' (B.O. Doğan, çev.) *COGİTO*, Yaz-2003. 12.06.2015, <http://zaferyalcinpinar.com/kulturendustrisiyenidenadorno.pdf>
- Ateşalp, S.T. & Başlar, G. (2015). 'Katılımcı Kültür Tartışmaları Ekseninde Sosyal Medyada Diziler: *Beş Kardeş* Örneği'. *E-journal of Intermedia*, Fall 2015 2(1), s.158-180
- Bacon-Smith, C. (1992). *Enterprising Women: Television fandom and the creation of popular myth*. University of Pennsylvania Press.
- Bacon-Smith, C. (2002). Resources: Women Science Fiction Fans. 15.03.2014, <http://www.trivium.net/womenshistorymonth/resources/science.htm>.
- Bancroft, C. (2013). Into The Hive Mind: To Boldly Go Where No Fandom Has Gone Before. 20.02.2014, <http://www.neontommy.com/news/2013/01/hive-mind-boldly-go-where-no-fandom-has-gone>
- Benjamin, W. (2008). *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*. Penguin.
- Booth, P. (2008). 'Mediating New Technology: the Realization of a Digital Intellect'. *Nebula* 5.1/5.2, Haziran 2008, s.28-46

- Booth, P. (2013) 'Augmenting fan/academic dialogue: New directions in fan research' *Journal of Fandom Studies*, Vol.2 No.1, s.119-137.
- Burke, P. (1978). *Popular Culture in Early Modern Europe*. Wildwood House.
- Burwell, C. (2010). Rewriting the script: Toward a politics of young people's digital media participation. *The Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*, 32(4-5), s.382-402.
- Chaney, K., & Liebler, R. (2007). Canon vs. Fanon: Folksonomies of Fan Culture. *Massachusetts Institute of Technology*.—2007. 09.07.2014, http://web.mit.edu/comm-forum/mit5/papers/Chaney_Liebler_MIT5.pdf.
- Certeau, M.d. (1984), *The Practices of Everyday Life*. University of California Press.
- Coate, M. (2003). The Original First-Week Engagements of "Star Wars." 19.03.2014, http://www.in70mm.com/news/2003/star_wars/
- Coppa, F. (2006). 'A Brief History of Media Fandom' Hellekson, K. ve Busse, K. (ed), *Fan Fiction and Fan Communities in the Age of the Internet*, McFarland Publishing, s.41-59.
- Derecho, A. (2006). 'Archontic Literature: A Definition, a History and Several Theories of Fan Fiction'. Hellekson, K. ve Busse, K. (ed), *Fan Fiction and Fan Communities in the Age of the Internet*, McFarland Publishing, s.61-78.
- Driscoll, C. (2006). 'One True Pairing: The Romance of Pornography and the Pornography of Romance'. Hellekson, K. ve Busse, K. (ed), *Fan Fiction and Fan Communities in the Age of the Internet*, Mcfarland Publishing, s.79-96.
- Fagerjord, A. (2010). After convergence: YouTube and remix culture. *International Handbook of Internet Research*, Springer Netherlands, s.187-200.
- Fiske, J. (1992), 'The Cultural Economics of Fandom'. Lewis, L.A. (ed) *The Adoring Audience*, Psychology Press, s.30-49.
- Gaiman, N. (2008). 'An Interview with Neil Gaiman'. *Massachusetts Institute of Technology*. 17.05.2014, <http://video.mit.edu/watch/neil-gaiman-part-1-3455/>

- Güldenpfennig, P. (2011). *Fandom, Fanfiction and the Creative Mind*. Yüksek lisans tezi, Tilburg University.
- Jenkins, H. & Tulloch, J. (2005). *Science Fiction Audiences: Watching Star Trek and Doctor Who*. Routledge.
- Jenkins, H. (1994). 'Star Trek Rerun, Reread, Rewritten: Fan Writing as Textual Poaching'. 09.04.2014,
<http://web.mit.edu/211.432/www/readings/star%20trek%20rerun.pdf>
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. NYU Press.
- Jenkins, H. (2012). *Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture*. Routledge.
- Jenkins, H., McPherson, T. & Shattuc, J. (2002). 'Defining Popular Culture'. Jenkins, H., McPherson, T. & Shattuc, J. (eds), *Hop on Pop*, Duke Press, s.26-42.
- Jenkins, H. & Tulloch, J. (2005). *Science Fiction Audiences: Watching Star Trek and Doctor Who*. Routledge.
- Hellekson, K. & Busse, K. (2006). 'Introduction Work in Progress'. Hellekson, K. & Busse, K. (eds), *Fan fiction and fan communities in the age of the internet*, McFarland Publishing, s.5-32.
- Hellekson, K. (2009). 'A Fannish Field of Value: Online Fan Gift Culture'. *Cinema Journal*, 48 Number: 4 Summer 2009, s.113-118.
- Lee, A. (2011). 'Time Travelling with fanfic writers: Understanding fan culture through repeated online interviews'. *Participations*. Vol.8 Issue 1, Mayıs 2011, s.246-269
- Mathew, K. L., & Adams, D. C. (2009). 'I Love Your Book, but I Love My Version More: Fanfiction in the English Language Arts Classroom'. *The Alan Review*, Vol. 36 No.8, Summer 2009

- McAspurren, Z. (2012). 'A Guide to Fandom Terms'. 26.07.2015, <https://fandomwanderers.wordpress.com/2012/08/18/a-guide-to-fandom-terms/>
- McBride, C. (2014). 'Guest Post: A History of Western Media Fandom'. 06.07.2014, <http://ladybusiness.dreamwidth.org/66968.html>
- Perkins, S. (bt). 'Science Fiction Fanzines'. 09.09.2013, <http://www.zinebook.com/resource/perkins/perkins2.html>
- Pugh, S. (2005). *The Democratic Genre: Fan Fiction in a Literary Context*. Seren.
- Rosaldo, R. (1993). *Culture and Truth: The Remaking of Social Analysis*. Beacon.
- Stilwell, J.M. (2003). Fans Without Pity: Television, Online Communities and Popular Criticism. Yüksek lisans tezi, Georgetown University.
- Thomas, B. (2011). 'What Is Fanfiction and Why Are People Saying Such Nice Things about It?' *StoryWorlds: A Journal of Narrative Studies*. Vol.3. s. 1-24
- Verba, J.M. (2003). *Boldly Writing: A Trekker Fan and Zine History 1967-1987*. FTL Publications. 01.03.2014, <http://www.ftlpublications.com/bwebook.pdf>
- Versaphile (2011). 'Silence in the Library: Archives and the Preservation of Fannish History'. *Transformative Works and Cultures* vol.6. 28.06.2014, <http://journal.transformativeworks.org/index.php/twc/article/view/277/209>
- Walker, C. W. (2001), A dialogic approach to creativity in mass communication. Doktora tezi, Rutgers University.

EK-1: KISALTMALAR

Tff.net	:	TurkFanFiction.net
LJ	:	LiveJournal
AO3	:	ArchiveofOurOwn.org
FFN	:	FanFiction.net
OTW	:	Organization of Transformative Works

EK-2: HAYRANLIK VE HAYRAN KURGU ANKETİ SORULARI

Demografik Bilgiler

- 1) Yaşınız: _____
- 2) Cinsiyetiniz: _____
- 3) Sizin veya ailenizin ekonomik durumu:

Alt	Alt Orta	Orta	Üst Orta	Üst
-----	----------	------	----------	-----

- 4) Eğitim Durumunuz:

(En son mezun olduğunuz eğitim düzeyi)

İlk	Orta	Lise	Lisans	Lisansüstü
-----	------	------	--------	------------

- 5) Üniversitede hangi bölümde okudunuz/okuyorsunuz?

- 6) (Eğer çalışıyorsanız) işiniz nedir?

- 7) İngilizce bilginiz:

Yok	Başlangıç	Orta	İyi	Çok İyi
-----	-----------	------	-----	---------

Başka yabancı diller (Bildiğiniz diğer yabancı dilleri lütfen düzeyleriyle birlikte yazınız)

--

Hayranlık Ve Hayran Kurguya Yönelik Sorular

- 8) Hayran kurgudan nasıl haberdar oldunuz?

Arkadaş	Blog	Arama Motoru	Forum	Facebook
---------	------	--------------	-------	----------

Diğer _____

9) Hayran kurguyu ne zaman keşfettiniz? (Lütfen yıl olarak belirtiniz)

10) En çok tercih ettiğiniz üç hayran kurgu türünü sırasıyla belirtiniz (Lütfen listeden seçiniz)

Aksiyon/Macera
Bilimkurgu
Dram
Fantastik
Fluff
Genel
Gizem
Hurt/Comfort
Komedi
Korku
Parodi
Polisiye
Romantik
Şiir
Diğer/Yok

11) Genel olarak en aktif olduğunuz üç *fandomı* sırasıyla belirtiniz belirtiniz (Lütfen listeden seçiniz)

Avengers
Buffy the Vampire Slayer
Doctor Who
Game of Thrones
Glee
Gossip Girl
Harry Potter
Hunger Games
Merlin
Percy Jackson
Sherlock
Supernatural
Teen Wolf
Twilight
Vampire Diaries
Diğer
Yok

Diğer seçeneđini işaretlediyseniz, lütfen hangi fandom olduğunu belirtiniz

Hayran Kurgu Tercihlerinizde Nelerin Etkisi Vardır?

	Hiç Yoktur	Az da olsa vardır	Orta Düzeydedir	Etkilidir	Etkisi çok yüksektir
12) Fandom					
13) Kurgunun yazarı					
14) Karakter eşlemeleri					
15) Tür (Romantik/dram/fantastik gibi)					
16) Uyarılar (Slash/smut/argo gibi)					
17) Kurgunun derecesi (Yeşil/sarı/turuncu/kırmızı)					
18) Kurgunun uzunluğu					
19) Kurgunun bitmiş olması					

20) Diğer (Lütfen belirtiniz)

Edebiyat ve Hayran Kurgu İlişkisi

Aşağıdaki ifadelere katılma durumunuzu belirtiniz

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
21) Basılı kitaplarda tercih etmediğim türlerde hayran kurgu okurum					
22) Hayran kurgudan beklentim satın aldığım bir kitap kadar yüksektir					
23) Hayran kurgu özgün bir eser kadar yaratıcıdır					
24) Hayran kurguda yazar ve okurlar öyküyü birlikte takip ederler					

25) Hayran kurguda okur ve yazar arasındaki mesafe daha kısadır					
26) Yorum fonksiyonu hayran kurgu okur-yazarlığını keyifli kılar					
27) Hayran kurgudaki etiket ve uyarı sistemi olumludur					

28) Hayran kurgu ile özgün (basılı) edebiyat arasındaki farka dair eklemek istedikleriniz varsa lütfen yazınız

Kanon ve Hayran Kurgu İlişkisi

Aşağıdaki ifadelere katılma durumunuzu belirtiniz

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
29) Hayran kurgu kendimi kanon evrenine dahil hissetmemi sağlar					
30) Hayran kurgu yazmak/okumak bana kanon üzerinde söz hakkım olduğunu hissettirir					
31) Bazı hayran kurgular karakterlere kanondan daha sadık kalmaktadırlar					
32) Bazı hayran kurgular evreni kanondan daha tutarlı yansıtırlar					
33) Hayran kurgu yazarının (yaratıcı açıdan), kanon üzerinde ticari hak sahibi kadar hakkı vardır					
34) Kanon tarafından geçersiz kılınmadığı sürece, fanon en az kanon kadar geçerlidir					
35) Hayran kurguda gördüğüm alternatif olay					

örgülerini kanonda da görmek isterim					
36) Kurguda karakterler ve evrenin kanona uygun olduğu kurgular okurum					
37) Kanondan memnun kaldığımda hayran kurgu okurum					
38) Kanonla ilgili şikayetlerim olduğunda hayran kurgu okurum					
39) Kanonu kapanmış fandumların kurgularını okurum					
40) Kanonu daha derinlemesine anlamamı sağlayan hayran kurgular okurum					
41) Dahil olmadığım fandumların da hayran kurgularını okurum					
42) İki evreni birbiriyle çakıştıran (crossover) kurgular okurum					
43) AU ya da kanon dışı kurgular okurum					
44) Özgün karakter içeren kurgular okurum					
45) Turuncu veya kırmızı dereceli kurgular okurum					

46) Hayran kurgu ve kanon ilişkisine yönelik eklemek istedikleriniz varsa lütfen yazınız.

--

Aşağıdaki ifadelere katılma durumunuzu belirtiniz

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
47) Ailem hayran kimliğimden haberdardır					
48) Hayransı ortamlar dışında arkadaşlarım hayran kimliğimden haberdardır					
49) Sanal ortam dışında insanlara hayran kurgu okuduğumdan/yazdığımın bahsetmekten çekinmiyorum					
50) Hayransı ortamlar dışında hayranlıktan ve hayran kurgudan bahsettiğimde yadırganmıyor					
51) Hayransı ortamlarda tanıştığım insanlarla sanal ortam dışında da görüşüyorum					
52) Sanal ortam dışında hayransı etkinliklere dahil olabiliyorum (buluşma, toplantı gibi)					

53) Günlük hayatınızda hayranlığın yerine dair eklemek istedikleriniz varsa lütfen yazınız.

Turkfanfiction'a Yönelik Sorular

54) TurkFanFiction Rumuzunuz (Rumuzunuz gizli tutulacaktır)

55) TurkFanFiction.net'i ne zaman keşfettiniz? (Lütfen yıl olarak belirtiniz)

56) TurkFanFiction.net'i nasıl buldunuz?

Tanıdık tavsiyesiyle	Blog aracılığıyla	Arama motoru ile	Forum aracılığıyla
----------------------	-------------------	------------------	--------------------

Diğer _____

57) Site içinde faaliyet düzeyiniz (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Okur	Yazar	Beta	Yönetici
------	-------	------	----------

58) TürkFanFiction'da faaliyet sıklığınız

Her gün	Çok sık	Sıkça	Nadiren	Neredeyse hiç
---------	---------	-------	---------	---------------

59) TurkFanFiction'da en aktif olduğunuz üç fandomı sıralayınız (Lütfen listeden seçiniz)

Avengers
Buffy the Vampire Slayer
Doctor Who
Game of Thrones
Glee
Gossip Girl
Harry Potter
Hunger Games
Merlin
Percy Jackson
Sherlock

Supernatural
Teen Wolf
Twilight
Vampire Diaries
Diğer
Yok

Diğer dediyseniz, lütfen hangi fandom olduğunu belirtiniz

- 60)** TurkFanFiction dışında dahil olduğunuz hayransı siteler nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

FanFiction.net
LiveJournal
AO3
Tumblr
Facebook

Başka hayran kurgu arşivlerine kıyasla TurkFanFiction'ı nasıl buluyorsunuz?

	Çok Kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok İyi
61) Genel olarak					
62) Kurgu kalitesi olarak					
63) Sitenin kullanılabilirliği					
64) Sınıflandırma ve arama sistemi					
65) Site yönetimi					
66) Sosyal ortam					

67) Siteye dair eklemek istedikleriniz varsa belirtiniz.

--